

کلیات، برنامه درسی و سرفصل دروس رشته
تفسیر موضوعی با گرایش اخلاق در سطح چهار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کلیات و برنامه‌درسی «رشته تفسیر موضوعی، گرایش اخلاق» در سطح چهار

ماده ۱. عنوان رشته

عنوان رشته «تفسیر موضوعی با گرایش اخلاق» در سطح چهار است.

ماده ۲. تعریف

رشته آموزشی - پژوهشی «تفسیر موضوعی با گرایش اخلاق»، چهارمین مقطع از مقاطع حوزوی و یکی از رشته‌های حوزه دانشی «قرآن» است که در آن طلاب، ضمن بررسی تحلیلی و استدلالی روش‌شناسی تفسیر موضوعی، مبادی اخلاق از نظر وحی، رابطه انسان و اخلاق، اهمیت و آثار اخلاق از منظر قرآن، توان تدریس، تحقیق، نقد، ارائه نظریه و پاسخ به نیازهای علمی و تخصصی این رشته را کسب کرده و پس از دفاع از رساله، موفق به دریافت دانش‌نامه سطح چهار در رشته «تفسیر موضوعی با گرایش اخلاق» می‌شوند.

ماده ۳. اهداف

- ۱) ایجاد تسلط بر آراء، مکاتب و روش‌های مرتبط با رشته تفسیر موضوعی با گرایش اخلاق؛
- ۲) تقویت توان پژوهش در حد تحلیل، نقد و ارائه نظریه در مسائل مرتبط با رشته تفسیر موضوعی با گرایش اخلاق؛
- ۳) ارتقاء توان پاسخ‌گویی به نیازهای علمی و تخصصی رشته تفسیر موضوعی با گرایش اخلاق؛
- ۴) تأمین پژوهش‌گر مورد نیاز و زمینه‌سازی جهت تولید علم و توسعه دانش در رشته تفسیر موضوعی با گرایش اخلاق؛
- ۵) تأمین استاد مورد نیاز در رشته تفسیر موضوعی با گرایش اخلاق؛
- ۶) دفاع از عقاید اصیل اسلامی مبتنی بر آموزه‌های قرآن در برابر شبهات.

ماده ۴. ضرورت

- ۱) لزوم بررسی تحلیلی و استدلالی مباحث و مسائل اخلاقی خصوصاً اخلاق متخذ از آیات و روایات و سیره اهل بیت علیهم السلام؛
- ۲) رسالت حوزه در توسعه و تعمیق مباحث و مسائل اخلاقی به ویژه در طلاب؛
- ۳) اهمیت اخلاق متخذ از تفسیر باطنی اهل بیت علیهم السلام در آیات و روایات و ادعیه؛
- ۴) نیاز گسترده جامعه به اخلاق برای سعادت و کمال انسانی.

ماده ۵. سیاست‌ها

- ۱) اهتمام به ارتقاء فضائل و ملکات اخلاقی و معنوی طلاب؛
- ۲) اهتمام اصلی بر آموزه‌های قرآن و اهل بیت علیهم السلام؛
- ۳) اهتمام به بهره‌گیری از سنت‌های کارآمد حوزوی، فناوری‌ها و روش‌های نوین و مؤثر در آموزش و پژوهش؛
- ۴) اهتمام به رویکرد نقادانه و نظریه‌پردازانه، با طرح دیدگاه‌های چالشی در حوزه تفسیر موضوعی با گرایش اخلاق؛
- ۵) تأکید بر بهره‌گیری از زبان تخصصی رشته در فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی؛
- ۶) تأکید بر استفاده از منابع اصیل و مهم تفسیر قرآن؛
- ۷) اهتمام به تقویت تعهد دینی و دفاع از تفسیر موضوعی؛
- ۸) اهتمام به تعمیق و گسترش تحقیق و پژوهش در تفسیر قرآن در حوزه؛
- ۹) اهتمام به تأمین نیازهای علمی نظام و جامعه اسلامی در رشته تفسیر؛
- ۱۰) تأکید بر تربیت صاحب نظران در اخلاق بر اساس آیات قرآن و معارف اهل بیت علیهم السلام.

ماده ۶. نظام آموزشی

نظام آموزشی سطح چهار، نیم سالی، درسی (واحدی) و حضوری است. طول دوره با احتساب پایان نامه، حداقل ۱۰ و حداکثر ۱۲ نیم سال خواهد بود.

ماده ۷. شرایط پذیرش

(۱) احراز صلاحیت‌های عمومی و اخلاقی؛

(۲) دارا بودن مدرک علمی سطح سه در رشته‌های مرتبط؛

تبصره: پذیرش طلاب دارای مدرک علمی سطح سه در سایر رشته‌ها مشروط به گذراندن دروس پیش نیاز، مجاز است.

(۳) قبولی در آزمون ورودی دروس تخصصی، زبان تخصصی و مصاحبه علمی؛

(۴) احراز توانایی‌های لازم در مهارت‌های خواندن، درک مطلب و نگارش به زبان عربی از طریق برگزاری آزمون ویا ارائه مدرک معتبر.

ماده ۸. دروس پیش نیاز:

ردیف	عناوین دروس	ساعت	هدف
۱	قواعد تفسیر	۳۲	شناخت مهم‌ترین قواعد تفسیر قرآن و شیوه بکارگیری آن‌ها در تفسیر
۲	منطق فهم احادیث تفسیری	۳۲	شناخت روش و قواعد فهم احادیث تفسیری و شیوه کاربرد آن‌ها در تفسیر قرآن
۳	سیاست و حاکمیت دینی در قرآن	۳۲	شناخت تحلیلی از نظام سیاسی و مبانی مشروعیت و وظایف حکومت دینی در قرآن
۴	شناخت قرآن	۳۲	شناخت تحلیلی و واقع‌بینانه از قرآن از نگاه قرآن (در ابعاد حقیقت قرآن، نام‌ها و اوصاف قرآن، ویژگی‌های قرآن نسبت به سایر کتاب‌های آسمانی، جامعیت قرآن، جاودانگی قرآن، نظام تعلیم قرآن، اهداف قرآن، شیوه‌های بیان معارف در قرآن و...)
۵	تفسیر قرآن کریم با رویکرد کلامی	۳۲	تفسیر قرآن با رویکرد کلامی در جهت شناخت آموزه توحید (و شرک) با محوریت سوره حمد و توحید
۶	روش شبهه‌شناسی و پاسخ به شبهات	۱۶ عملی	ایجاد توان جهت شناخت شبهه و مهارت پاسخ به شبهات قرآنی
۷	روش تحقیق و تألیف باتأکید بر منابع تفسیری و روایی	۱۶ عملی	کسب مهارت لازم در انجام پژوهش نظام‌مند از منابع تفسیری و روایی برای نگارش مقاله‌های علمی پژوهشی و کتب تحقیقی
جمع ساعات		۱۹۲	

ماده ۹. عناوین و مشخصات کلی دروس

ردیف	عنوان درس	ساعت
۱	خارج اصول (دو سال)	۲۲۰
۲	خارج فقه (دو سال)	۲۲۰
۴	تحقیق فقهی و اصولی ۱ و ۲	۶۴
۵	دروس تخصصی	مشتربک رشته ۳۵۲
		گرایش اخلاق ۲۸۸
۶	پایان‌نامه	۲۸۸
جمع کل ساعات		۱۴۳۲

ماده ۱۰. عناوین دروس:

۱. دروس مشترک رشته:

ردیف	عناوین دروس	ساعت	هدف
۱	روش شناسی تفسیر موضوعی (۱)	۳۲	درک استدلالی از روش تفسیر موضوعی (مبانی، امتیازها، کاستی‌ها و نیز تمایز با سایر روش‌ها)، انواع تفسیر موضوعی و تحلیل و ارزیابی از اهم تفاسیر موضوعی
۲	روش شناسی تفسیر موضوعی (۲)	۳۲	بررسی تحلیلی و استدلالی معیارهای تفسیر موضوعی معیار (تراز) مانند: موافقت با اصول و قواعد تفسیر، موافقت با روایات و احکام قطعی عقلی و هماهنگی با سایر تعالیم وحی و توانمندسازی قرآن‌پژوهان برای اجرای تفسیر موضوعی روش‌مند
۳	روش اهل بیت علیهم السلام در تفسیر (با تاکید بر روش تفسیر موضوعی)	۳۲	بررسی تحلیلی از روش اهل بیت علیهم السلام در تفسیر برای تدوین الگوی درست از تفسیر موضوعی بر اساس طبقه‌بندی روایات، تدوین معیارها و شناخت راهبردها
۴	جریان‌شناسی قرآن پژوهی معاصر	۳۲	بررسی، تحلیل و ارزیابی از اهم جریان‌های قرآن‌پژوهی در عصر حاضر (به ویژه نیم قرن اخیر) استنتاجی، علمی تجربی، انتقادی، سلفی (افراطی)، اجتماعی، ادبی، قرآن‌گرایانه، جامع اجتهادی و...
۵	مرجعیت قرآن در پاسخ به نیازهای انسان معاصر	۳۲	بررسی تحلیلی و استدلالی از مواجهه هدایت‌گرانه قرآن در تحولات فکری و علمی جدید جهت پاسخگویی به مقتضیات و موضوعات مورد نیاز انسان معاصر
۶	توحید و نظام اخلاقی قرآن	۳۲	درک استدلالی از جایگاه توحید و نقش شئون و مراتب آن در ابعاد بینشی، ارزشی و انگیزشی در نظام اخلاقی قرآن
۷	توحید و نظام اعتقادی قرآن	۳۲	درک استدلالی از جایگاه توحید و نقش شئون و مراتب آن در ابعاد بینشی، اعتبار بخشی و انگیزشی در نظام اعتقادی قرآن
۸	توحید و نظام فقهی قرآن	۳۲	درک استدلالی از جایگاه توحید و نقش شئون و مراتب آن در ابعاد بینشی، ارزشی و انگیزشی در نظام فقهی قرآن
۹	انسان‌شناسی در قرآن	۳۲	بررسی و تحلیل استدلالی از اوصاف و ویژگی‌های انسان به عنوان مخاطب عقائد، اخلاق و فقه قرآن
۱۰	هرمنوتیک و تفسیر قرآن	۳۲	بررسی و ارزیابی مهم‌ترین مباحث هرمنوتیکی و میزان تأثیر آنها در تفسیر قرآن
۱۱	روش‌های نوین فهم متن	۳۲	بررسی و ارزیابی مقوله‌های معناشناسی، زبان قرآن، تحلیل گفتمان و کاربردهای آنها در فهم قرآن
جمع ساعات		۳۵۲	

۲. دروس اختصاصی گرایش اخلاق:

ردیف	عناوین دروس	ساعت	هدف
۱	اصول نظام اخلاقی قرآن	۳۲	بررسی تحلیلی اصول و ویژگی‌های حاکم بر نظام اخلاقی قرآن
۲	نظام فضائل اخلاقی در قرآن (۱)	۳۲	بررسی تحلیلی از نظام اخلاق بندگی و فردی قرآن و جایگاه تقوا در آن و نیز راه کارهای نهادینه سازی آن‌ها
۳	نظام فضائل اخلاقی در قرآن (۲)	۳۲	بررسی تحلیلی از نظام اخلاق اجتماعی و بین المللی قرآن و جایگاه تقوا در آن و نیز راه کارهای نهادینه سازی آن‌ها
۴	تربیت اخلاقی قرآن در سیره اهل بیت علیهم السلام	۳۲	بررسی و تحلیل اصول و روش‌های اهل البیت علیهم السلام در حفظ و ترویج، تثبیت (گفتمان سازی) و رشد تربیت (ارزش‌های) اخلاقی
۵	ارزیابی قرآنی از مکاتب اخلاقی مسلمین	۳۲	بررسی و تحلیل استدلالی مکاتب چهارگانه اخلاقی مسلمین (عقلی، نقلی، عرفانی و تلفیقی) و ارزیابی آن‌ها با معیار قرآن
۶	ارزیابی نظریه‌های اخلاقی با معیار قرآن (۱)	۳۲	بررسی و تحلیل نظریه‌های فرا اخلاق و ارزیابی آن‌ها با معیار قرآن
۷	ارزیابی نظریه‌های اخلاقی با معیار قرآن (۲)	۳۲	بررسی و تحلیل مکاتب و نظریه‌های اخلاق هنجاری و ارزیابی آنها با معیار قرآن
۸	روش‌شناسی تفقه اخلاقی (۱)	۳۲	ایجاد توان برای استنباط حکم اخلاقی از قرآن و گفتارهای معصومان علیهم السلام
۹	روش‌شناسی تفقه اخلاقی (۲)	۳۲	ایجاد توان برای استنباط حکم اخلاقی از قرآن و سیره رفتاری معصومان علیهم السلام
جمع ساعات		۲۸۸	

فهرست دروس

سر فصل دروس پیشنهادی

۹.....	قواعد تفسیر قرآن
۱۱.....	منطق فهم احادیث تفسیری
۱۳.....	سیاست و حاکمیت دینی در قرآن
۱۵.....	شناخت قرآن
۱۷.....	تفسیر قرآن کریم با رویکرد کلامی
۱۹.....	روش شبهه شناسی و پاسخ به شبهات
۲۱.....	روش تحقیق و تألیف با تأکید بر منابع تفسیری و روایی

سرفصل دروس مشترک

۲۴.....	روش شناسی تفسیر موضوعی ۱
۲۶.....	روش شناسی تفسیر موضوعی ۲
۲۸.....	روش اهل البیت علیهم السلام در تفسیر (با تأکید بر روش تفسیر موضوعی)
۳۰.....	جریان شناسی قرآن پژوهی معاصر
۳۳.....	مرجعیت قرآن در پاسخ به نیازهای انسان معاصر
۳۳.....	توحید و نظام اخلاقی قرآن
۳۷.....	توحید و نظام اعتقادی قرآن
۳۹.....	توحید و نظام فقهی قرآن
۴۱.....	انسان شناسی قرآن
۴۳.....	هرمنوتیک و تفسیر قرآن
۴۵.....	روش های نوین فهم دین

سرفصل دروس گرایشی (اختصاصی)

۴۸.....	اصول نظام اخلاقی قرآن
۵۱.....	نظام فضائل اخلاقی در قرآن ۱
۵۳.....	نظام فضائل اخلاقی در قرآن ۲
۵۵.....	تربیت اخلاقی قرآن در سیره اهل بیت علیهم السلام
۵۸.....	ارزیابی قرآنی از مکاتب اخلاقی مسلمین
۶۰.....	ارزیابی نظریه های فرا اخلاقی با معیار قرآن ۱
۶۲.....	ارزیابی نظریه های اخلاقی با معیار قرآن ۲
۶۴.....	روش شناسی تفقه اخلاقی ۱
۶۶.....	روش شناسی تفقه اخلاقی ۲
۶۸.....	پیوست

سر فصل دروس پیشنهاد

عنوان درس: قواعد تفسیر قرآن

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: شناخت مهم‌ترین قواعد تفسیر قرآن و شیوه بکارگیری آن‌ها در تفسیر

سرفصل‌ها:

۱. کلیات:

- ۱,۱. مفهوم لغوی و اصطلاحی تفسیر و تفاوت آن با تأویل؛
- ۱,۲. مفهوم لغوی و اصطلاحی قواعد تفسیری و تفاوت آن با اصول و مبانی تفسیر؛
- ۱,۳. اهمیت و ضرورت بحث از قواعد تفسیری؛
- ۱,۴. پیشینه و اهم منابع؛
- ۱,۵. دسته‌بندی قواعد تفسیری.
۲. قواعد تفسیری مرتبط با اختلاف قرائت:
 - ۲,۱. لزوم تفسیر آیات طبق قرائت رسول خدا صلی الله علیه و آله؛
 - ۲,۲. لزوم شناسایی قرائت رسول خدا صلی الله علیه و آله :
 - ۲,۲,۱. بررسی تواتر قرائات؛
 - ۲,۲,۲. حجیت قرائت‌های هفت‌گانه؛
 - ۲,۲,۳. اعتبار قرائت کنونی و معیارهای شناخت قرائت صحیح.
۳. قواعد تفسیری مرتبط با تبیین مفردات و ساختار ادبی:
 - ۳,۱. توجه به مفاهیم کلمات در میان مردم عصر نزول:
 - ۳,۱,۱. بررسی نظریه تحول تئوری‌ها در تحول معانی واژه‌ها؛
 - ۳,۱,۲. بررسی تمایز قرآن با متون بشری.
 - ۳,۲. شناسایی همه معانی کلمات؛
 - ۳,۳. پرهیز از حمل کلمات بر مجاز بدون قرینه؛
 - ۳,۴. شناخت حقیقت قرآنی؛
 - ۳,۵. توجه به تفاوت مشترک لفظی و معنوی در حمل لفظ بر معانی متعدد و استفاده از روایات تفسیری؛
 - ۳,۶. لزوم مطابقت تفسیر با قواعد برگرفته از فصیح‌ترین عبارت‌های عربی:
 - ۳,۶,۱. راه دستیابی به قواعد برگرفته از فصیح‌ترین قالب‌های ساختاری؛
 - ۳,۶,۲. قرآن و اعتبار قواعد ادبی.
۴. قواعد تفسیری مرتبط با قرائن متصل:
 - ۴,۱. شناسایی همه قرائن متصل؛
 - ۴,۲. توجه به سیاق:
 - ۴,۲,۱. اهمیت سیاق در دیدگاه دانشمندان؛
 - ۴,۲,۲. ملاک قرینه بودن سیاق و میزان تأثیر آن؛
 - ۴,۲,۳. انواع و شرائط تحقق سیاق و لزوم احراز و راه‌های احراز آن.
 - ۴,۳. توجه به فضای نزول آیات (سبب نزول، شأن نزول، فرهنگ نزول، زمان و مکان نزول)؛
 - ۴,۴. توجه به ویژگی‌های گوینده، مخاطب و موضوع سخن؛
 - ۴,۵. توجه به مقام سخن و لحن کلام؛

- ۴,۶. لزوم توجه به معرفت‌های بدیهی.
۵. قواعد تفسیری مرتبط با قرائن منفصل:
- ۵,۱. توجه به همه آیات و روایات مرتبط؛
- ۵,۲. توجه به معلومات عقلی نظری و فلسفی؛
- ۵,۳. پرهیز از مظنونات و احتمالات عقلی؛
- ۵,۴. توجه به یافته‌های قطعی علوم تجربی؛
- ۵,۵. توجه به ضروریات دینی و مذهبی و اجماع معتبر.
۶. قواعد تفسیری مرتبط با دلالت‌های غیر مطابقی:
- ۶,۱. توجه به دلالت‌های غیرمطابقی کلام؛
- ۶,۲. انواع دلالت‌های مفهومی و غیر مفهومی کلام (دلالت اقتضاء، دلالت تنبیه یا ایماء و دلالت اشاره)؛
- ۶,۳. پرهیز از ذکر معانی باطنی فراعرفی.
۷. قاعده لزوم علم یا علمی بودن مستندات تفسیر
۸. مصادیق علم و علمی:
- ۸,۱. نصوص و ظواهر آیات و روایات: (روایات متواتر و محفوف به قرائن قطعی و روایات آحاد معتبر)؛
- ۸,۲. اخبار تاریخی؛
- ۸,۳. روایات و آرای صحابیان و تابعان؛
- ۸,۴. آرای مفسران؛
- ۸,۵. اقوال لغت شناسان.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	-	۱۲	-

روش تدریس: عمومی، استاد محوری، بازدید از مراکز ترجمه

ابزار و امکانات: مرسوم

متن آموزشی: قواعد تفسیر قرآن، علی اکبر بابایی، قم، نشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ دوم، ۱۳۹۸ ش.

منبع اصلی:

۱. روش‌شناسی تفسیر قرآن، علی اکبر بابایی، تهران، پژوهشکده حوزه و دانشگاه، چاپ اول، ۱۳۷۹ ش.
۲. قواعد التفسیر لدی الشیعه و السنه، محمدفاکر میبدی، تهران، نشرالمجمع العالمی للتقریب بین المذاهب الاسلامیه، چاپ اول، ۱۳۸۵.
۳. روش تفسیر قرآن، محمود رجبی، قم، نشر پژوهشکده حوزه و دانشگاه، چاپ اول، ۱۳۸۳ ش.
۴. منطق تفسیر قرآن: ۱: مبانی و قواعد تفسیر قرآن، محمدعلی رضایی اصفهانی، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی صلی الله علیه و آله، چاپ سوم، ۱۳۹۳.

منبع فرعی:

۱. اصول التفسیر و قواعد، خالد عبدالرحمن العک، بیروت، دار النفایس، چاپ پنجم، ۱۴۲۸ ق.
۲. منطق تفسیر قرآن، محمدعلی رضایی اصفهانی، قم، پژوهشگاه بین الملل المصطفی، چاپ سوم، ۱۳۹۳ ش.
۳. دروس تمهیدیه فی القواعد التفسیریة، علی اکبر سیفی مازندرانی، قم، مؤسسه النشر الاسلامی، چاپ اول، ۱۴۲۸ ق.
۴. روش‌شناسی تفسیر موضوعی قرآن، کاظم قاضی زاده، قم: دار الحدیث، چاپ اول، ۱۳۹۶.
۵. روش‌شناسی تفسیر قرآن: مبانی و روش‌های تفسیر قرآن، عباسعلی عمید زنجانی، طبع و نشر، چاپ پنجم، ۱۳۸۵.
۶. تفسیرشناسی: مبانی، منابع، قواعد، روش‌ها و گرایش‌ها، جمعی از نویسندگان ناشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۷.

عنوان درس: منطق فهم احادیث تفسیری

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: شناخت روش و قواعد فهم احادیث تفسیری و شیوه کاربرد آن‌ها در تفسیر قرآن

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: مفاهیم، اهمیت و ضرورت، پیشینه موضوع، شناخت اهم منابع
۲. مباحث مقدماتی:
 - ۲,۱. اهمیت حدیث و نقش آن در تفسیر؛
 - ۲,۲. اهمیت فقه الحدیث؛
 - ۲,۳. تفاوت بین فقه الحدیث و غریب الحدیث.
۳. واژه شناسی:
 - ۳,۱. اهمیت و ضرورت واژه پژوهی؛
 - ۳,۲. ویژه‌گی‌های زبان عربی.
۴. آشنایی با کتب غریب الحدیث
۵. اجتهاد در فهم معانی
۶. شرایط فهم حدیث:
 - ۶,۱. دستیابی به حدیث صحیح:
 - ۶,۱,۱. بررسی سند و متن؛
 - ۶,۱,۲. شناخت تصحیف تحریف، نقل معنی.
 - ۶,۲. کشف مراد استعمالی (شناخت ساختار متن):
 - ۶,۲,۱. تحلیل مفردات؛
 - ۶,۲,۲. فهم ترکیبات؛
 - ۶,۲,۳. تحلیل وجوه بلاغی.
 - ۶,۳. کشف مراد جدی از متن (فهم مقصود معصوم علیه‌السلام):
 - ۶,۳,۱. گردآوری قرینه‌ها و توجه به سیاق کلام و قرائن تاریخی؛
 - ۶,۳,۲. تشکیل خانواده حدیث (مفهوم، ضرورت، فواید و شیوه‌های بازیابی خانواده حدیث)؛
 - ۶,۳,۳. توجه به احادیث مخالف و گذر از مرحله اختلاف الحدیث؛
 - ۶,۳,۴. بهره‌گیری از دستاوردها و دانش‌های بشری؛
 - ۶,۳,۵. شناخت فضای صدور حدیث؛
 - ۶,۳,۶. شناخت اسباب صدور حدیث.
۷. آسیب‌شناسی حدیث با معیار قرآن و سنت قطعی و عقل سلیم، حقائق قطعی تاریخی و داده‌های تجربی مسلم

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	—	۱۲	—

روش تدریس: عمومی

منبع اصلی:

۱. منطق فهم حدیث، سید محمد کاظم طباطبائی، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ دوم، ۱۳۹۰ ش.
۲. مبانی حدیث شناسی، سید کاظم طباطبائی، قم، مؤسسه فرهنگی دار الحدیث، چاپ چهارم، ۱۳۹۸ ش.
۳. دانش فقه الحدیث، محمد حسن ربانی، قم، مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی صلی الله علیه و آله، چاپ سوم، ۱۳۹۷ ش.
۴. اصول و قواعد فقه الحدیث، محمد حسن ربانی، بوستان کتاب قم، چاپ چهارم، ۱۳۹۳.

منبع فرعی:

۱. آسیب شناسی حدیث، عبدالهادی مسعودی، تهران، سمت، چاپ چهارم، ۱۳۹۸ ش.
۲. آسیب شناسی حدیث، سید علی دلبری، مشهد، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، چاپ دوم، ۱۳۹۶ ش.
۳. روش فهم و نقد حدیث از دیدگاه علامه طباطبائی، شادی نفیسی، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ دوم، ۱۳۹۰ ش.
۴. مبانی نقد حدیث، علی نصیری، قم، نشر وحی و خرد، چاپ اول، ۱۳۹۰ ش.
۵. تأویل مختلف الحدیث، ابی محمد عبدالله بن مسلم بن قتیبه، صححه و ضبطه محمد زهری النجار، بیروت: دار الجیل، ۱۳۹۳ ق.
۶. رجال کاربردی با تاکید بر سند شناسی، مهدی غلامعلی و روح الله شهیدی، قم، مؤسسه فرهنگی دار الحدیث، چاپ اول، ۱۳۹۸ ش.
۷. فقه الحدیث و نقد الحدیث، روش شناسی نقد و فهم سنت، داود سلیمانی، فرهنگ و دانش، چاپ اول، ۱۳۹۲.
۸. فقه الحدیث و روش های نقد متن، نهله غروی نائینی، مترجم کمال صحرانی اردکانی، دانشگاه تربیت مدرس، چاپ دوم، ۱۳۹۱.
۹. آشنایی با دانش و منابع رجال، روح الله شهیدی، قم، مؤسسه علمی فرهنگی دار الحدیث، چاپ اول، ۱۳۹۹ ش.

عنوان درس: سیاست و حاکمیت دینی در قرآن

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: شناخت تحلیلی از نظام سیاسی و مبانی مشروعیت و وظایف حکومت دینی در قرآن

سرفصل ها:

۱. کلیات: اهمیت و ضرورت، پیشینه موضوع، شناخت اهم منابع
۲. مباحث مقدماتی:
 - ۲,۱. مفهوم سیاست؛
 - ۲,۲. علم سیاست؛
 - ۲,۳. نظام سیاسی؛
 - ۲,۴. حاکمیت:
 - ۲,۴,۱. حاکمیت دینی؛
 - ۲,۴,۲. انواع حکومت.
۳. مبانی حکومت اسلامی از نگاه قرآن
۴. دیدگاه ها درباره رابطه دین و سیاست و حکومت
۵. مشروعیت حکومت پیامبران، امامان معصوم علیهم السلام و مشروعیت حکومت عصر غیبت
۶. دموکراسی و خلافت الهی، نقش مردم در نظام سیاسی اسلامی (شورا، بیعت، آراء و...)
۷. شرایط، وظایف و اختیارات زمامدار و کارگزاران دولت اسلامی
۸. روابط خارجی دولت اسلامی (بررسی نظریه اصل رابطه برجنگ، نظریه اصل رابطه بر تسام و صلح)

تذکر: بخشی از سرفصل ها با صلاحدید استاد به پژوهش واگذار می شود.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	—	۱۲	—

روش تدریس: عمومی

ابزار و امکانات: مرسوم

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. سیاست و حکومت در قرآن، کاظم قاضی زاده، تهران، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ چهارم، ۱۳۹۸ ش.
۲. حقوق و سیاست در قرآن، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ چهارم، ۱۳۹۱ ش.
۳. حکومت اسلامی، سید روح الله موسوی خمینی رحمه الله علیه، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله علیه، ۱۳۷۴ ش.
۴. نظریه سیاسی اسلام، جلد ۱ و ۲، آیت الله محمد تقی مصباح یزدی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، ۱۳۹۶ ش.
۵. نظریه الحکم فی الإسلام، محسن اراکی، قم، مجمع الفکر الإسلامی، ۱۴۲۵ ق.

منبع فرعی:

۱. مبانی حکومت اسلامی، آیت الله جعفر سبحانی، قم، توحید، ۱۳۶۲ش.
۲. اصول الاداره من القرآن و السنه، جمیل جودت ابو العینین، لبنان - بیروت، دار و مکتبه الهلال، چاپ اول، ۲۰۰۱م.
۳. نظام حکومتی و اداری در اسلام، باقر شریف القرشی، ترجمه عباسعلی سلطانی، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، چاپ دوم، ۱۳۷۵ش.
۴. رهیافتی به علم سیاست و جنبش‌های اسلامی معاصر، عبد الوهاب فراتی، قم، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی صلی الله علیه و آله، چاپ سوم، ۱۳۹۴ش.
۵. مبانی اندیشه سیاسی ۶ (فلسفه سیاست)، قاسم شبان‌نیا، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، ۱۳۹۵ش.
۶. حاکمیت دینی، عبدالله ابراهیم زاده آملی، تهیه کننده مرکز تحقیقات اسلامی نمایندگی ولی فقیه در سپاه، قم: زمزم هدایت، ۱۳۸۵.
۷. ولایت فقیه و حاکمیت ملت، سید حسن طاهری خرم آبادی، قم، انتشارات اسلامی جامعه مدرسین، ۱۳۶۰ش.
۸. اصطلاحات و مفاهیم سیاسی در قرآن، عبدالله نظرزاده، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۶ش.
۹. نظریه الحکم فی الإسلام، محسن اراکی، قم، مجمع الفکر الإسلامی، ۱۴۲۵ق.
۱۰. مبانی اندیشه سیاسی ۶ (فلسفه سیاست)، قاسم شبان‌نیا، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، ۱۳۹۵ش.
۱۱. پیام قرآن، جلد ۱۰ (حکومت اسلامی در قرآن)، آیت الله ناصر مکارم شیرازی، قم، دار الکتب الاسلامیه، چاپ سوم، ۱۳۷۷ش.

عنوان درس: شناخت قرآن

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: شناخت تحلیلی و واقع‌بینانه از قرآن از نگاه قرآن (در ابعاد حقیقت قرآن، نام‌ها و اوصاف قرآن، ویژگی‌های قرآن نسبت به سایر کتاب‌های آسمانی، جامعیت قرآن، جاودانگی قرآن، نظام تعلیم قرآن، اهداف قرآن، شیوه‌های بیان معارف در قرآن و...)

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: مفاهیم، اهمیت و ضرورت، پیشینه، منابع
۲. حقیقت قرآن: (زخرف / ۴، ۱، بروج / ۲۲، ۲۱، هود / ۴، واقعه / ۷۹، ۷۷ و...) و تحلیل نظریه تجلی قرآن
۳. تحلیل نام‌ها و اوصاف قرآن در قرآن و روایات؛ مانند: قرآن: (واقعه / ۸، زخرف / ۳ و...)، کتاب: (بقره / ۲ و...)، ذکر: (آل عمران / ۵۸، انبیاء / ۵۰ و...)، نور: (نساء / ۱۷۴، مائده / ۱۵)، حکیم و حکمت: (یس / ۲، قمر / ۵، ۴، اسراء / ۳۹ و...)، کلام الله: (توبه / ۶، بقره / ۷۵)، هدایت‌گر: (بقره / ۱۸۵، آل عمران / ۱۳۸، نمل / ۷۷ و...)، شفاء: (اسراء / ۸۲)، حدیث و احسن الحدیث: (طور / ۳۴، کهف / ۶، زمر / ۲۳)، فرقان: (فرقان / ۱)، بیم دهنده و مژده: (فصلت / ۴ و...)، و... .
۴. تحلیل ویژگی‌های قرآن نسبت به سایر کتاب‌های آسمانی کنونی: جهان شمولی و جاودانه: (تکویر / ۲۷، انعام / ۱۹، مدثر / ۳، فرقان / ۱)، میزان حق و قول فصل: (فصلت / ۴۲، ۴۱، طلاق / ۱۴، ۱۳)، مهیمن و قیم: (مائده / ۴۸، کهف / ۲)، همانند ناپذیر و تحریف ناپذیر: (عنکبوت / ۴۸، حجر / ۹ فصلت / ۴۲، ۴۱).
۵. تحلیل جامعیت قرآن: (نحل / ۸۹ و...) .
۶. تحلیل اهداف قرآن و طبقه‌بندی آن‌ها؛ مانند: یادآوری و غفلت زدایی: (تکویر / ۲۷، انبیاء / ۲۴، ص / ۱ و...)، انذار و تبشیر: (فصلت / ۴، ۳ و...)، اخراج از تاریکی‌ها و هدایت به سوی نور: (ابرهیم / ۱ و...)، مدلل کردن بینش‌های درست: (نساء / ۱۷۴)، تبیین اختلاف‌ها و تمییز حق از باطل: (نحل / ۶۴ و...)، و... .
۷. طبقه‌بندی و تحلیل جایگاه آگاهان به قرآن؛ مانند: قاریان: (علق / ۳، ۱، مزمل / ۲۰، اسراء / ۱۰، نحل / ۹۸)، تالیان: (بقره / ۱۲۱، یونس / ۶۱، نمل / ۹۲)، مرتلان: (مزمل / ۴)، معلمان: (آل عمران / ۷۹ و ۱۶۴)، متدبران: (ص / ۲۹ و...)، اوتوا العلم: (عنکبوت / ۴۹، سباء / ۶).
۸. شناخت نظام تعلیم و بافت قرآن:
 - ۸،۱. نظام صنفی: (دسته بندی آیات در اصناف گوناگون)؛
 - ۸،۲. نظام هرمی: (تبیین معارف قرآن در شکل با رأس توحید)؛
 - ۸،۳. نظام گروه‌بندی: گروه بندی آیات در دو دسته کلی:
 - ۸،۳،۱. شناخت خداوند با بیان اوصاف و اسمای او؛
 - ۸،۳،۲. شناخت با بیان مناسبات حق تعالی با نظام هستی.
۹. شناخت شیوه‌های بیان معارف در قرآن مانند:
 - ۹،۱. استفاده از تمثیل: (زمر / ۲۹، انبیاء / ۲۲، حدید / ۲۰ و...)؛
 - ۹،۲. بهره‌گیری از جدال احسن: (یس / ۷۹، ۷۸ و...)؛
 - ۹،۳. گزینش هدفمند از رخدادهای تاریخی همسو با اهداف قرآن؛
 - ۹،۴. تکرار مطالب:
 - ۹،۴،۱. اعم از تکرار در یک سوره مانند سوره‌های الرحمن و قمر؛
 - ۹،۴،۲. تکرار برخی از آیات در سوره‌های گوناگون.
 - ۹،۵. بیان قاعده کلی به تناسب ذکر مصداق مانند:
 - ۹،۵،۱. قاعده توبه (نساء / ۱۸، ۱۷) به تناسب مصداق فحشاء (نساء / ۱۶)؛
 - ۹،۵،۲. قاعده سعادت‌مندی (حشر / ۹) به تناسب مصداق انفاق و ایثار (حشر / ۱۹)؛
 - ۹،۵،۳. قاعده بخشش و بزرگواری (بقره / ۲۳۷) به تناسب گذشت از مهریه پیش از آمیزش و... .
 - ۹،۶. داوری قاطع و قول فصل (مائده / ۲۷، منافقون / ۸، طارق / ۱۴، ۱۳)؛

- ۹،۷. تبیین سیر عمودی پدیده ها (ارتباط پدیده ها با مبدا فاعلی و مبدا غائی (فاطر / ۲۷، انعام / ۱۴۱ و...);
- ۹،۸. پیوند تعالیم نظری با منش های اخلاقی و تربیتی و دستور العمل ها با تربیت و تزکیه (بقره / ۱۹۷، اعراف / ۲۶، نور / ۲۸ و...);
- ۹،۹. بیان حقایق از زبان حیوانات و دیگران (نمل / ۱۸ و ۲۶، جن / ۲۱ و...);
- ۹،۱۰. الگوی پرسش و پاسخ یا تبیین حقایق در قالب پرسش و پاسخ (یونس / ۳۲، ۳۱ و...);
- ۹،۱۱. الگوی مقایسه ای در مدل های گوناگون (حدید / ۱۰ و...);
- ۹،۱۲. دستور العمل ها در قالب غیر مستقیم (طه / ۱۳۱ و...);
- ۹،۱۳. تبیین معارف به صورت متقابل و رو در رو (رعد / ۲۰ و ۲۵ شعرا / ۹۱، ۹۰، آل عمران / ۱۹۸، ۱۹۷، نساء / ۹۷، ۹۶ و...);
- ۹،۱۴. تکمیل، تصحیح و ابطال دیدگاه ها: در اثنای گزارش (غافر / ۲۵ در اثنای آیات ۲۸ تا ۴۴، عنکبوت / ۲۳، ۱۹ در اثنای آیات ۱۶ تا ۲۵، لقمان / ۱۵، ۱۴ در اثنای آیات ۱۳ تا ۱۹ و...);
- ۹،۱۵. نوآوری ها فراتر از سطح علمی بشر (بقره / ۲۳۹ و...) شناخت مصادیق آنها.
۱۰. دارای لایه ها و سطوح گوناگون

تذکر: بخشی از سرفصل و نیز تکمیل آیات در هر کدام از عناوین به صلاح دید استاد به پژوهش واگذار می شود.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	-	۱۲	-

روش تدریس: عمومی

ابزار و امکانات: مرسوم

متن آموزشی:

منبع اصلی:

۱. معارف قرآن (قرآن شناسی)، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمة الله علیه، چاپ دوم، ۱۳۸۰ ش.

۲. مقدمه تفسیر تسنیم، جلد اول، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم، نشر اسراء، چاپ اول، ۱۳۷۸ ش.

۳. قرآن در قرآن، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم، نشر اسراء، چاپ دوم، ۱۳۷۸ ش.

۴. قرآن در قرآن، فتح الله نجار زادگان، تهران، دانشگاه تهران، چاپ دوم، ۱۳۹۱ ش.

۵. الحیاه، جلد ۲، محمدرضا حکیمی و دیگران قم، دلیل ما، چاپ هشتم، ۱۳۹۵ ش.

۶. آشنایی با قرآن، شهید مرتضی مطهری، تهران، انتشارات صدرا، چاپ بیست و هفتم، ۱۳۸۸ ش.

منبع فرعی:

۱. التمهید، محمد هادی معرفت، قم، مؤسسه النشر الاسلامی، چاپ دوم، ۱۴۱۵ ق.

۲. البرهان فی علوم القرآن، محمد بن بهادر زركشی، لبنان - بیروت، دار المعرفة، چاپ اول، ۱۴۱۰ ق.

۳. الاتقان فی علوم القرآن، عبد الرحمان بن ابوبکر سیوطی، لبنان - بیروت، دار الكتاب العربی، چاپ دوم، ۱۴۲۱ ق.

۴. شناخت قرآن، جواد علی کسار، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمة الله علیه، چاپ اول، ۱۳۸۹ ش.

۵. درس هایی پیرامون شناخت قرآن، محمود رجبی، محمود عراقی، علی اکبر میرسپاه، قم: موسسه در راه حق، ۱۳۶۱.

۶. میزان الحکمه، محمد محمدی ری شهری، قم، مؤسسه فرهنگی دار الحدیث، چاپ دوازدهم، ۱۳۹۱ ش.

عنوان درس: تفسیر قرآن کریم با رویکرد کلامی

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: تفسیر قرآن با رویکرد کلامی در جهت شناخت آموزه توحید (و شرک) با محوریت سوره حمد و توحید

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: مفاهیم، اهمیت و ضرورت، پیشینه، منابع
۲. مباحث مقدماتی:
 - ۲,۱. بررسی نظریه‌ها درباره ابعاد و شئون توحید در قرآن؛
 - ۲,۲. شناخت اهم تک نگاشته‌ها درباره سوره حمد و توحید.
 ۳. بررسی توحید ربوبی و عبادی در سوره حمد:
 - ۳,۱. معناشناسی رب، و ادله‌ی توحید ربوبی؛
 - ۳,۲. بررسی شرک ربوبی و بت پرستان، اهل کتاب (با پندار ربوبیت احبار و رهبان) و ربوبیت فرعون؛
 - ۳,۳. معناشناسی عبادت، ادله‌ی توحید عبادی؛
 - ۳,۴. بررسی شرک عبادی: عبادت بت‌ها، شیطان و طاغوت؛
 - ۳,۵. حقیقت و ادله توحید استعانی (توحید در استعانت)؛
 - ۳,۶. رابطه استعانت اختصاصی از خدا با شفاعت طلبی و توسل جویی به انبیاء و اولیاء و نقد نظریه سلفیان.
 ۴. بررسی توحید ذاتی و صفاتی و الوهی سوره توحید:
 - ۴,۱. معناشناسی توحید ذاتی و صفاتی؛
 - ۴,۲. شرک ذاتی اهل کتاب با پندار بنوّت عزیر و حضرت عیسی علیه السلام؛
 - ۴,۳. تبیین نظریه اهل البیت علیهم السلام درباره توحید صفاتی؛
 - ۴,۴. معناشناسی اله و ادله‌ی توحید الوهی؛
 - ۴,۵. بررسی شرک الوهی: الوهیت نفس، الوهیت فرعون، پندار مسیحیان درباره الوهیت حضرت عیسی و مریم؛
 - ۴,۶. رابطه توحید الوهی با تربیت.

تذکر: بخشی از سرفصل‌ها با صلاحدید استاد به پژوهش واگذار می شود.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	–	۱۲	–

روش تدریس: عمومی

ابزار و امکانات: مرسوم

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. المیزان فی تفسیر القرآن (تفسیر سوره حمد و اخلاص)، علامه سید محمد حسین طباطبایی، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ

پنجم، ۱۳۷۴ ش.

۲. مجمع البیان فی تفسیر القرآن، (تفسیر سوره حمد و اخلاص) فضل بن حسن طبرسی، تهران، انتشارات ناصر خسرو، چاپ سوم، ۱۳۷۲ش.

۳. العروه الوثقی فی تفسیر سوره الحمد، محمد بن حسین عاملی (شیخ بهائی) قم، بوستان کتاب، چاپ دوم، ۱۳۸۷ش.

۴. معارف قرآن (۱)، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ سوم، ۱۳۸۰ش.

۵. تفسیر موضوعی قرآن کریم جلد ۲، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم، نشر اسراء، چاپ دوم، ۱۳۷۸ش.

۶. مفاهیم القرآن، آیت الله جعفر سبحانی، قم، مؤسسه امام صادق علیه السلام، چاپ ششم، ۱۳۹۶ش.

۷. پیام قرآن (۱)، آیت الله ناصر مکارم شیرازی، تهران، دار الکتب الاسلامیه، چاپ نهم، ۱۳۸۶ش.

۸. رساله التوحید، محمد عبده، مصر - قاهره، مکتبه الأُسره، چاپ اول، ۲۰۰۵م.

منبع فرعی:

۱. تفسیر القمی، علی بن ابراهیم قمی، قم، دار الکتب، چاپ سوم، ۱۴۰۴ق.

۲. التبیان فی تفسیر القرآن، ابی جعفر محمد بن الحسن الطوسی، قدم له آغا بزرگ الطهرانی، بیروت: دار احیاء التراث العربی، بی تا.

۳. تفسیر نور الثقلین، عبد علی بن جمعه حویزی، مصحح هاشم رسولی، ناشر: اسماعیلیان، چاپ چهارم، ۱۴۱۵ق.

۴. کشف الاسرار و عده الابرار: معروف به تفسیر خواجه عبدالله انصاری، ابوالفضل رشیدالدین المیبیدی، به سعی و اهتمام علی اصغر حکمت، تهران: امیرکبیر، ۱۳۷۱.

۵. تفسیر کلامی قرآن، محمدحسین روحانی، تهران: توس، ۱۳۷۰.

۶. سایر تفاسیر فریقین ذیل آیات مربوطه (پیوست صفحه ۶۸ و ۶۹)

عنوان درس: روش شبهه شناسی و پاسخ به شبهات

مقدار ساعت درس: ۱۶ ساعت

نوع درس: عملی

پیش نیاز: ندارد

هدف: ایجاد توان جهت شناخت شبهه و مهارت پاسخ به شبهات قرآنی

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: مفاهیم، ضرورت و اهمیت، پیشینه، خاستگاه، ابزار شبهه، شناخت اهم منابع و مراکز پاسخ به شبهات
۲. مهارت پاسخ به شبهات:
 - ۲,۱. پیش نیازهای پاسخ به شبهات [احاطه علمی، انصاف علمی و...];
 - ۲,۲. آشنایی با روش‌ها و مراحل نقد شبهات [اصول ساختاری نقد، انواع نقد و...].
 ۳. پاسخ به شبهات پرتکرار و شبهات جدید قرآنی:
 - ۳,۱. وحی و پیامبران:
 - ۳,۱,۱. انتساب آیات به پیامبر صلی الله علیه و آله؛
 - ۳,۱,۲. تناقض در آیات؛
 - ۳,۱,۳. تنزیه انبیاء؛
 - ۳,۱,۴. عربی بودن قرآن؛
 - ۳,۱,۵. و...
 - ۳,۲. قرآن و علم [بی خردی دانشمندان کافر، فرضیه تکامل و...];
 - ۳,۳. قرآن و احکام فقهی حقوقی (فردی و اجتماعی) [حجاب، متعه، برده داری، تبعیض حقوق مسلمانان و غیر مسلمانان و تبعیض حقوق زن و مرد و...];
 - ۳,۴. قرآن و عقب ماندگی مسلمانان:
 - ۳,۴,۱. قرآن و دنیا گریزی؛
 - ۳,۴,۲. جبر گرایی؛
 - ۳,۴,۳. جنگ افروزی؛
 - ۳,۴,۴. و...

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۱۰	-	۱۰	-

روش تدریس: عمومی

شیوه اجرا: احیای فرهنگ پرسش‌گری و پاسخ دهی در قرآن و روایات، پیشینه و ابزارها و روش‌های القای شبهات و تبار شناسی شبهات قرآنی در فضای مجاز و مکتوب و... تأکید می‌شود.

ابزار و امکانات: مرسوم

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. شبهات و ردود حول القرآن الکریم، محمد هادی معرفت، تحقیق موسسه التمهید، قم: موسسه التمهید، ۲۰۰۲م - ۱۴۲۳ق.

۲. پاسخ به شبهات قرآن [نقد دکتر سها]، محمدعلی رضائی اصفهانی، پرسش و پاسخ های نهاد رهبری، جلسه ۶۷، نشر معارف، بی تا.
۳. بررسی شبهات قرآن و فرهنگ زمانه، حسن رضا رضایی، تهیه کننده مرکز مطالعات و پژوهش های فرهنگی حوزه ی علمیه، قم: مرکز مدیریت حوزه ی علمیه ی قم، ۱۳۸۳.
۴. خلاصه نقد شبهات پیرامون قرآن کریم، محمدهادی معرفت، رشید، چاپ دوم، ۱۳۹۴.

منبع فرعی:

۱. گامی نوین در روش شناسی پاسخ گویی به پرسش های اعتقادی در فرهنگ قرآن و اهل بیت علیهم السلام، محسن عباسی ولدی، جامعه الزهراء سلام الله علیها، ۱۳۸۹.
۲. پاسخ به شبهات قرآن، محمدعلی رضایی اصفهانی، دفتر نشر معارف (وابسته به نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها)، ۱۳۹۷.
۳. شبهات مزعومه حول القرآن الکریم و ردها، محمد الصادق قمحاوی، بیروت: عالم الکتب، ق ۱۴۲۷.
۴. مدخل التفسیر: اباحت حول حقیقه المعجزه، وجوب اعجاز القرآن، شبهات حول اعجاز القرآن، حول القراء و القراءت، اصول التفسیر، عدم تحریف الکتب، شبهات القائلین بالتحریف، محمد الفاضل اللکرانی؛ تحقیق و نشر مرکز فقه الاثمه الاطهار علیهم السلام، قم: مرکز فقه الاثمه الاطهار علیهم السلام، ۱۴۲۸ق - ۱۳۸۶ش.
۵. شبهات حول القرآن و تفنیدها، غازی حسین عنایه، بیروت، دار و مکتبه الهلال، چاپ اول، بی تا.
۶. پرسش ها و پاسخ های قرآنی، جمعی از نویسندگان، قم، انتشارات پژوهش های تفسیر و علوم قرآن، ۱۳۸۴.
۷. پاسخ به سوالات و شبهات قرآنی (۱): ناسازگای در قرآن، توهم یا واقعیت!، پژوهشکده باقرالعلوم علیه السلام، شرکت چاپ و نشر بین الملل (وابسته به سازمان تبلیغات اسلامی)، ۱۳۹۱.
۸. منطق پاسخ دهی قرآن، سعید بهمنی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۴.

عنوان درس: روش تحقیق و تألیف با تأکید بر منابع تفسیری و روایی

مقدار ساعت درس: ۱۶ ساعت

نوع درس: عملی

پیش نیاز: ندارد

هدف: کسب مهارت لازم در انجام پژوهش نظام‌مند از منابع تفسیری و روایی برای نگارش مقاله‌های علمی پژوهشی و کتب تحقیقی

سر فصل‌ها:

۱. کلیات:

۱,۱. تعریف تحقیق؛

۱,۲. ویژگی‌های تحقیق علمی؛

۱,۳. مهارت‌ها در روش‌های مطالعه کارآمد؛

۱,۴. روش‌های تحقیقی:

۱,۴,۱. تحقیق تاریخی؛

۱,۴,۲. توصیفی؛

۱,۴,۳. موردی؛

۱,۴,۴. مقطعی؛

۱,۴,۵. تجربی؛

۱,۴,۶. علمی؛

۱,۴,۷. تلفیقی.

۱,۵. معرفی اهم منابع.

۲. روش‌شناسی مطالعه منابع تفسیری و حدیثی

۳. روش پژوهش تخصصی (در رشته تفسیر و علوم قرآنی):

۳,۱. اهمیت و ضرورت پژوهش‌های قرآنی؛

۳,۲. گونه‌شناسی پژوهش‌های قرآنی به اعتبارات مختلف؛

۳,۳. جایگاه پژوهش میدانی در قرآن پژوهی؛

۳,۴. روش تهیه و تدوین طرح‌نامه پژوهشی قرآنی؛

۳,۵. روش منبع‌یابی، منبع‌شناسی، منبع‌خوانی در تحقیقات قرآنی؛

۳,۶. منابع الکترونیکی قرآن کریم؛

۳,۷. روش پردازش اطلاعات در تحقیقات قرآنی؛

۳,۸. مراحل کسب نگاه شبکه‌ای در تتبعات و پژوهش‌های قرآنی؛

۳,۹. روش تدوین تحقیقات قرآنی در قالب (مقاله، پایان‌نامه و کتاب)؛

۳,۱۰. آسیب‌شناسی پژوهش‌های قرآنی؛

۳,۱۱. آشنایی با نشریات قرآنی و ویژگی‌ها و سطوح آن‌ها.

۴. گام‌های اجرایی پژوهش تفسیری و حدیثی:

۴,۱. گزینش موضوع و تحلیل ابعاد و زوایای آن؛

۴,۲. پیشینه‌شناسی موضوع؛

۴,۳. تبارشناسی موضوع و هدف‌گذاری پژوهش؛

۴,۴. گردآوری داده‌ها

- ۴,۵. طراحی پرسش‌ها و فرضیه‌ها؛
 ۴,۶. طراحی هندسه تحقیق و فصل بندی؛
 ۴,۷. فراوری پرونده علمی؛
 ۴,۸. فراوری پرونده تدوینی و نگارش.
 ۵. روش‌شناسی نقد اندیشه قرآنی و حدیثی:
 ۵,۱. نقد مبانی و زیر ساخت‌ها؛
 ۵,۲. نقد ادله و روساخت‌ها؛
 ۵,۳. نقد لوازم و پیامدها.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۱۰	–	۱۰	–

روش تدریس: عمومی

ابزار و امکانات: مرسوم

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. خودآموز مقدمات پژوهش، حسن اسلام‌پور کریمی، انتشارات سمت و مؤسسه امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ ششم، ۱۳۹۸.
۲. روش تحقیق با تکیه بر حوزه علوم قرآن و حدیث، احمد پاکتچی، انتشارات دانشگاه امام صادق علیه السلام، چاپ اول، ۱۳۹۱ ش.

منبع فرعی:

۱. درس نامه روش تحقیق معطوف به رشته تفسیر و علوم قرآنی، عبدالله اصفهانی، محمود ابوترابی، تهران: دانشکده علوم و فنون قرآن تهران، ۱۳۹۲.
۲. روش تحقیق موضوعی در قرآن کریم، پدیدآورندگان حسین مرادی زنجانی، محمدعلی لسانی فشارکی، زنجان: قلم مهر، ۱۳۸۵.

سرفصل دروس مشترک

عنوان درس: روش شناسی تفسیر موضوعی ۱

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد.

هدف: درک استدلالی از روش تفسیر موضوعی (مبانی، امتیازها، کاستی‌ها و نیز تمایز با سایر روش‌ها)، انواع تفسیر موضوعی و تحلیل و ارزیابی از اهم تفاسیر موضوعی

سرفصل‌ها:

۱. کلیات:

- ۱.۱. تعریف تفسیر موضوعی و تشابه و تمایز آن با انواع تفسیر (ترتیبی، تطبیقی، تنزیلی و...);
 - ۱.۲. خاستگاه و پیشینه و سیر تطور تفسیر موضوعی (از عصر پیامبر صلی الله علیه و آله تا دوران معاصر);
 - ۱.۳. اعتبارسنجی تفسیر موضوعی (جواز، ضرورت و...);
 - ۱.۴. مبانی نظری و تئوریک تفسیر موضوعی:
 - ۱.۴.۱. ناظر بودن آیات بر یکدیگر؛
 - ۱.۴.۲. جامعیت قرآن؛
 - ۱.۴.۳. حجیت سیاق؛
 - ۱.۴.۴. حجیت دلالت آیه و بخشی از آیه.
 - ۱.۵. امتیازهای تفسیر موضوعی (استنطاق و استجواب از قرآن، ناظر به نیازها و...);
 - ۱.۶. کاستی‌ها، آسیب‌ها در تفسیر موضوعی (تقطیع - تحمیل - شبهه ضرب آیات، غفلت از آیات مناسب، غفلت از روایات و...).
۲. تحلیل و ارزیابی تفاسیر موضوعی:
- ۲.۱. تحلیل و ارزیابی روش‌های تفسیر موضوعی (اتحادی، ارتباطی، توحیدی، موضوعی سوره‌ای و...) و تعیین شاخصه‌ها برای گزینش روش برتر؛
 - ۲.۲. تحلیل و ارزیابی تفاسیر موضوعی مشهور (تفسیر موضوعی آیات عظام جوادی آملی، مکارم شیرازی، سبحانی، معرفت، مصباح، شهید صدر و...).

تذکر: دانش پژوهان لازم است با راهنمایی استاد به ارزیابی مقاله‌های علمی پژوهشی مرتبط با هر کدام از سرفصل‌های مذکور و نیز سایر موضوعات متناسب با عنوان درس بپردازند.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	-	۱۲	-

روش تدریس: تلفیقی (فعالیت استاد و طلاب) با ارزیابی دیدگاه و تعیین موضوعات پژوهشی با اولویت علوم انسانی

ابزار و امکانات: مرسوم، میز کنفرانس، نرم افزار تفسیر

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. المدرسه القرآنیة، شهید سید محمدباقر صدر، (روش تفسیر موضوعی و چند نمونه از سنت‌های اجتماعی) قم، مرکز الابحاث و الدراسات التخصصیه للشهید الصدر، چاپ اول، ۱۳۹۰ ش.

۲. روش‌شناسی تفاسیر موضوعی، سید هدایت الله جلیلی (تاریخ تفسیر موضوعی، جایگاه تفسیر موضوعی در طبقه‌بندی تفاسیر، ملاک و مناظ تفسیر موضوعی)، تهران، کویر، چاپ اول، ۱۳۷۲ش.
۳. روش‌شناسی تفسیرموضوعی، مصطفی کریمی، قم، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری ^{دامت برکاته} در دانشگاه‌ها، معارف، چاپ دوم، ۱۳۹۶ش.
۴. التفسیر الموضوعی بین النظرية و التطبيق، دراسه نظریه و تطبیقیه مرفقه بنماذج و لطائف التفسیر الموضوعی، صلاح عبدالفتاح الخالدی، اردن: دارالنفاثس، ۱۴۲۲ق - ۲۰۰۱م.

منبع فرعی:

۱. دراسات فی التفسیر الموضوعی للقرآن الکریم، زاهر بن عواض الالمعی، ریاض، مطابع الفرزدق، چاپ اول، ۱۴۰۵ق.
۲. تفسیر روایی جامع (مبانی، منابع و روش)، عبدالهادی مسعودی، مهدی کمانی نجف‌آبادی، مؤسسه فرهنگی دار الحدیث، چاپ سوم، ۱۳۹۶ش.
۳. التفسیر الموضوعی للقرآن فی کفتی المیزان، عبدالجلیل عبدالرحیم، اردن، نشر کلیه الشریعه، ۱۴۱۲ق، ۱۹۹۲م.
۴. دراسات فی التفسیر الموضوعی للقصص القرآن، احمد جمال العمری، مکتبه الخانجی، مصر، قاهره، چاپ اول، ۱۴۰۶ق.
۵. مباحث فی التفسیر الموضوعی، مصطفی مسلم، دمشق دارالقلم، دار القلم الطبعة، الرابعة ۱۴۲۶ق.
۶. المدخل الی التفسیر الموضوعی، عبدالستار فتح الله سعید، قاهره، دارالتوزیع والنشر الاسلامیه، ۱۴۱۱ق.
۷. منهجیه البحث فی التفسیر الموضوعی للقرآن الکریم، زیاد خلیل محمد الدغامین، عمان، دار عمار للنشر و التوزیع، ۱۴۲۸ق.
۸. روش‌شناسی تفسیر موضوعی قرآن، کاظم قاضی زاده، قم، دارالحدیث، چاپ اول، ۱۳۹۶ش.
۹. مبانی و سیر تاریخی تفسیر موضوعی، بهروز یدالله پور، قم، دار العلم، ۱۳۸۳ش.
۱۰. التفسیر الموضوعی مقارنات بین السید الصدر و آخرین، خالد التوفیق (مقاله سیر گرایش تفسیر موضوعی و مقاله روش صدر و...)، نشریه الفکر الاسلامی ربیع الثانی، رمضان ۱۴۲۱، العدد ۲۴ و ۲۵ (۸۴ صفحه، از ۵ تا ۸۸).
۱۱. شکوفایی تفسیر موضوعی در بستر قرن اخیر، سید ابراهیم سجادی، (سه نظریه پیرامون پیوستگی معارف و مفاهیم قرآن و...) مقاله پژوهش‌های قرآنی، دوره پاییز و زمستان ۱۳۷۵، شماره ۷ و ۸ (۲۲ صفحه، از ۱۲۸ تا ۱۴۹).
۱۲. منابع و روش‌های تفسیر موضوعی در سده اخیر، ابوطالب محمدی، مقاله (... آسیب شناسی و تحلیل روش‌های تفسیر موضوعی و...) پژوهش‌های قرآنی، دوره ۷ و ۸، سال ۱۳۷۵.
۱۳. روش‌شناسی تفسیر موضوعی در روایات اهل بیت ^{علیهم السلام} (مقاله پژوهشی، علی راد، حسین زاده گلشائی) مقاله علمی پژوهشی تفسیر اهل بیت ^{علیهم السلام}، سال اول، دوره دوم، ۱۳۹۲ش.

عنوان درس: روش شناسی تفسیر موضوعی ۲

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد.

هدف: بررسی تحلیلی و استدلالی معیارهای تفسیر موضوعی معیار (تراز) مانند: موافقت با اصول و قواعد تفسیر، موافقت با روایات و احکام قطعی عقلی و هماهنگی با سایر تعالیم وحی و توانمندسازی قرآن پژوهان برای اجرای تفسیر موضوعی روش مند

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: مفاهیم، اهمیت و ضرورت، پیشینه و منابع

۲. معیار موافقت با قرآن:

۲,۱. کشف و تبیین دیدگاه وحی (برای درک هماهنگی استنباط مفسر با تعالیم وحی) با روش تفسیر قرآن به قرآن؛

۲,۲. ضرورت تفسیر قرآن به قرآن؛

۲,۳. ارزیابی رویکردها به تفسیر قرآن به قرآن؛

۲,۴. روش شناسی تفسیر قرآن به قرآن در فرایند تفسیر موضوعی:

۲,۴,۱. مبانی ارتباط معنایی آیات:

۲,۴,۱,۱. شکل گیری تعالیم وحی بر اساس شیوه عقلاء؛

۲,۴,۱,۲. هماهنگی و عدم اختلاف و تناقض در قرآن؛

۲,۴,۱,۳. ساختار قرآن از محکم به متشابه؛

۲,۴,۱,۴. ارجاع متشابه به محکم؛

۲,۴,۱,۵. و

۲,۴,۲. معیارشناسی ارتباط معنایی آیات:

۲,۴,۲,۱. معیار مشابهت لفظی؛ معیار مشابهت معنایی؛

۲,۴,۲,۲. معیار مشابهت موضوعی اعم از مفهوم و مصداق؛

۲,۴,۲,۳. اجمال و تفصیل؛

۲,۴,۲,۴. مجمل و مبین؛

۲,۴,۲,۵. عموم و خصوص؛

۲,۴,۲,۶. و

۲,۴,۳. ارزیابی نظریه پیوند معنایی آیات در هر سوره؛

۲,۴,۴. جایگاه آیات غرر در تفسیر موضوعی؛

۲,۴,۵. آسیب شناسی (مانند اشتراک لفظی بدون ملاحظه همبستگی معنایی، کاوش ناقص در کشف آیات و مفاهیم مشترک، عدم تنقیح

معیارهای شناخت محکم از متشابه، عدم وحدت موضوعی در آیات مورد بحث، عدم درک درست از نظام تعالیم وحی و...).

۳. معیار موافقت با اصول و قواعد تفسیری:

۳,۱. کشف قرائت واقعی؛

۳,۲. درک معانی و واژگان قرآن در عصر نزول؛

۳,۳. مبتنی بر قواعد ادبیات عرب؛

۳,۴. استناد به سیاق؛

۳,۵. درک فضای نزول؛

۳,۶. اهتمام به روایات تفسیر؛

۳,۷. بهره گیری از معلومات عقلی و یافته های قطعی دینی؛

۳,۸. عدم مخالفت با ضروریات دینی و مذهبی؛

۳،۹. مرزبندی سطح تفسیری آیه از سطح بطن فراعرفی.

۴. معیارهای هم‌سویی با روایات تفسیری اهل بیت علیهم السلام:

۴،۱. معیار موافقت یا عدم مخالفت با روایات تفسیری اهل بیت علیهم السلام مبتنی بر دانش فقه الحدیث؛

۴،۲. اعتبارسنجی روایات در تفسیر (روایات متواتر، روایات آحاد محفوف به قرائن و روایات آحاد).

تذکر: دانش پژوهان لازم است با راهنمایی استاد هر کدام از اصول و قواعد تفسیر را همسو با روایات تفسیری و با ذکر مصادیق در قلمرو اخلاق در گرایش اخلاق، در قلمرو و اعتقادات برای گرایش اعتقادی و در قلمرو فقه در گرایش فقه القرآن به کار برند و نیز به ارزیابی مقاله‌های علمی پژوهشی در هر کدام از عناوین سر فصل‌ها بپردازند.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۳	۷	۱۰	-

روش تدریس: تلفیقی (فعالیت استاد و دانش پژوهان) بارویکرد ارزیابی و نقد دیدگاه‌ها

ابزار و امکانات: مرسوم، میز کنفرانس، نرم افزار تفسیر

متن آموزشی: ندارد.

منبع اصلی:

۱. قواعد تفسیر، علی اکبر بابایی، قم، نشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ دوم، ۱۳۹۸ش.
۲. بررسی مکاتب و روش‌های تفسیری (جلد دوم)، علی اکبر بابایی، قم، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۸ش.
۳. روش‌شناسی تفسیر قرآن، علی اکبر بابایی و همکاران، قم، پژوهشکده حوزه و دانشگاه، چاپ اول، ۱۳۷۹ش.
۴. روش‌شناسی تفسیر قرآن، محمود رجبی، قم، پژوهشکده حوزه و دانشگاه، چاپ اول، ۱۳۸۳ش.
۵. التفسیر الأثری الجامع، محمد هادی معرفت، قم، مؤسسه فرهنگی انتشاراتی التمهید، چاپ اول، ۱۳۸۳ش.

منبع فرعی:

۱. قرآن در قرآن، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم، اسراء، چاپ دوم، ۱۳۷۸ش.
۲. مبانی کلامی اجتهاد در برداشت از قرآن کریم، مهدی هادوی، قم، مؤسسه فرهنگی خانه خرد، چاپ سوم، ۱۳۸۵ش.
۳. هرمنوتیک و منطق فهم قرآن، علی ربانی گلیپگانی، قم، مرکز مدیریت حوزه علمیه قم، چاپ اول، ۱۳۸۳.
۴. سایه‌ها و لایه‌ها معنایی قرآن، محمد اسعدی، قم، بوستان کتاب قم، چاپ سوم، ۱۳۹۴ش.
۵. دراسات فی القرآن القرآنیون و شبهاتهم حول السنّه، اعداد خادم حسین الهی بخش، الطائف، مکتبه الصدیق، چاپ دوم، ۱۴۲۱ق.
۶. توحید و جبر و اختیار در قرآن کریم، درس گفتارهای آیت الله سیّدان، بخش اول: نقد و بررسی تفسیر قرآن به قرآن، قم، دلیل ما، بهمن ۱۳۹۵.
۷. آسیب‌شناسی جریان‌های تفسیری، محمد اسعدی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ پنجم، ۱۳۹۹ش.
۸. مقدمه فی اصول التفسیر، ابن تیمیه، بیروت، دار مکتبه الحیاء، ۱۴۹۰ق.
۹. روش علامه طباطبائی در تفسیر، علی الاوسی، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین‌الملل، چاپ اول، ۱۳۸۱ش.
۱۰. التفسیر و المفسرون، محمدحسین ذهبی، بیروت، دار إحياء التراث العربی، چاپ اول، ۱۳۹۶ق.
۱۱. التفسیر و المفسرون فی ثوبه القشيب، محمدهادی معرفت، مشهد، الجامعه الرضویه للعلوم الإسلامیّه، ۱۴۱۸ق.
۱۲. علوم القرآن عند المفسرين، مرکز فرهنگ و معارف قرآن، قم، بوستان کتاب، چاپ دوم، ۱۳۸۶ش.
۱۳. مقدمه جامع التفاسیر، ابوالقاسم حسین بن محمد (راغب اصفهانی) کویت، دارالدعوه، ۱۴۰۵ق.
۱۴. اصول التفسیر و قواعد، عبدالرحمن العک، بیروت، نشر دار النفايس، ۱۴۲۸ق.

عنوان درس: روش اهل بیت علیهم السلام در تفسیر (با تأکید بر روش تفسیر موضوعی)

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: بررسی تحلیلی از روش اهل بیت علیهم السلام در تفسیر برای تدوین الگوی درست از تفسیر موضوعی بر اساس طبقه‌بندی روایات، تدوین معیارها و شناخت راهبردها

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: اهمیت، پیشینه و منابع
۲. ضرورت کشف و تبیین روش اهل بیت علیهم السلام در تفسیر وحی به طور عام و تفسیر موضوعی به طور خاص
۳. طبقه‌بندی روایات اهل بیت علیهم السلام درباره معارف قرآن:
 - ۳،۱. روایات پیرامونی (بیان فضایل آیه و سوره، آثار آیه و سوره، زمان تحقق آیه و...)
 - ۳،۲. روایات محتوایی (بیان مفردات، تفسیر، بطن عرفی (جری و تطبیق)، بطن فرا عرفی (مانند روایات ذیل آیات ۲۹ حج، ۶۰ نحل، ۱۹ تا ۲۳ الرحمن و...) در هر کدام اعم از بیان مفاد و مفهوم یا تعیین مصداق و تطبیق)
 - ۳،۳. ارزیابی نظریه‌ها درباره طبقه‌بندی روایات اهل بیت علیهم السلام درباره معارف قرآن.
۴. معیارهای اعتبارسنجی روایات پیرامونی و محتوایی و به طور خاص روایات بطن فراعرفی.
۵. راهبردها در شناخت روش اهل بیت علیهم السلام در تفسیر:
 - ۵،۱. تفکیک تفسیر ظاهر و تنزیل از باطن و تأویل؛
 - ۵،۲. کشف معیارهای ارتباط معنایی (لفظی و غیر لفظی) آیات در موضوعات قرآنی؛
 - ۵،۳. شناخت میزان و چگونگی کاربرد عقل در تفسیر.
 - ۵،۴. احتراز از آسیب‌ها:
 - ۵،۴،۱. با اعتبارسنجی سندی روایات؛
 - ۵،۴،۲. بررسی دلالی و کشف جهت صدور؛
 - ۵،۴،۳. شناخت زمینه‌های صدور روایات.
۶. درک جایگاه هدایتی اهل بیت علیهم السلام در فرایند تفسیر وحی.

تذکره: دانش پژوهان لازم است با راهنمایی استاد در موضوعات ذیل به پژوهش بپردازند:

 ۱. مقایسه مکتب تفسیری اهل بیت علیهم السلام با دانشمندان معاصر آنان؛
 ۲. بررسی تطبیقی اوصاف اهل بیت علیهم السلام در قرآن و سیره نبوی در بُعد دانایی و آگاهی از معارف قرآن مانند: «راسخان در علم» (آل عمران، ۷)، «اهل الذکر» (نحل، ۴۴، انبیاء، ۷)، «وارثان کتاب» (فاطر، ۳۳)، «اوتوا العلم» (عنکبوت، ۴۹)، «آل ابراهیم» به عنوان برگزیدگان (آل عمران، ۳۳)، دارندگان کتاب و حکمت (نساء، ۵۴)، «من عنده علم الکتاب» (رعد، ۴۲) و... «ثقل قرآن»، «میزان هدایت»، «علم الناس» و...؛
 ۳. تطبیق گونه‌های تفسیر اهل بیت علیهم السلام (تفسیر قرآن به قرآن، قرآن به عقل، قرآن به مآثور، در قلمرو اخلاق برای گرایش اخلاق، در قلمرو اعتقادات در گرایش اعتقادی و در قلمرو فقه در گرایش فقه القرآن؛
 ۴. کشف و تنظیم روش تعلیمی اهل بیت علیهم السلام برای تفسیر قرآن به طور عام و تفسیر موضوعی به طور خاص؛
 ۵. ارزیابی مقاله‌های علمی پژوهشی مرتبط با هر کدام از سرفصل‌ها و سایر موضوعات متناسب با عناوین درس.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	—	۱۲	—

روش تدریس: تلفیقی (فعالیت استاد و دانش پژوهان) با رویکرد ارزیابی و نقد دیدگاه‌ها

ابزار و امکانات: مرسوم، میز کنفرانس، نرم افزار تفسیر

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. مکاتب تفسیر جلد ۱، علی اکبر بابایی، تهران، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و سمت، ۱۳۸۱.
۲. مقدمه تفسیر تسنیم، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم، اسراء، چاپ اول، ۱۳۷۸ ش.
۳. روش تفسیر روایی جامع، محمد محمدی ری شهری، چاپ و نشر دارالحديث، ۱۳۹۴ ش.
۴. آسیب شناسی و روش شناسی تفسیر معصومان، علی اکبر رستمی، کتاب مبین، چاپ اول، ۱۳۸۰ ش.
۵. القرآن عند اهل البيت عليهم السلام، محمد محمدی ری شهری، مؤسسه علمی فرهنگی دار الحديث، سازمان چاپ و نشر، چ اول، ۱۳۷۹ ش.
۶. التفسير و المفسرون فی ثوبه القشيب، جلد ۱، محمد هادی معرفت، مشهد، الجامعة الرضوية للعلوم الإسلامية، ۱۴۱۸ ق.
۷. از دریا تا آسمان، زهرا اخوان مقدم، تهران، دانشگاه امام صادق عليه السلام، خرداد ۱۳۹۴.
۸. واکاوی واژگان قرآن از منظر روایات اهل بیت عليهم السلام، سید محمود طیب حسینی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۴۰۰.
۹. اهم منابع تفسیری به پیوست (صفحه ۶۸ و ۶۹)

منبع فرعی:

۱. میراث تفسیری اهل بیت عليهم السلام، سید حسین هاشمی، قم، المركز العالمی للدراسات الاسلامیه، چاپ اول، ۱۳۸۴ ش.
۲. التفسير المفسرون، محمدحسین ذهبی، بیروت، لبنان، دار إحياء التراث العربی، چاپ اول، ۱۳۹۶ ق.
۳. علوم القرآن عندالمفسرين، مرکز فرهنگ و علوم قرآن، قم، بوستان کتاب، چاپ دوم، ۱۳۸۶ ش.
۴. مقدمه آلاء الرحمن فی تفسیر القرآن، علامه محمد جواد بلاغی، قم، مکتبه الوجدانی چاپ دوم، بی تا.
۵. التفسير الاثری الجامع و مقدمه آن، محمد هادی معرفت، قم، مؤسسه التمهید، چاپ اول، ۱۳۸۳ ش.

عنوان درس: جریان شناسی قرآن پژوهی معاصر

مقدار ساعت: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: بررسی، تحلیل و ارزیابی از اهمّ جریان‌های قرآن‌پژوهی در عصر حاضر (به ویژه نیم قرن اخیر) استنتاجی، علمی تجربی، انتقادی، سلفی (افراطی)، اجتماعی، ادبی، قرآن‌گرایانه، جامع اجتهادی و...

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: ضرورت و اهمیت، منابع

- ۱،۱. مفهوم جریان شناسی، مطالعات معاصر، انواع جریان‌ها؛
- ۱،۲. جایگاه مطالعات قرآنی و حدیثی و پیشینه آن در تاریخ اندیشه دینی.
۲. شناخت بسترها:

۲،۱. بسترهای اجتماعی - سیاسی مطالعات قرآنی معاصر:

- ۲،۱،۱. رابطه جهان اسلام و غرب؛
- ۲،۱،۲. نهضت اصلاح و بیداری اسلامی؛
- ۲،۱،۳. رویکردهای بنیادگرا و بدعت ستیز.
- ۲،۲. بسترهای فکری، کلامی مطالعات قرآنی معاصر:
- ۲،۲،۱. مسأله نزاع علم و دین یا عقل و وحی؛
- ۲،۲،۲. شبهات مخالفان و منتقدان؛
- ۲،۲،۳. نزاع دین و دنیا و مسأله سکولاریسم و عرفی گرایی.

۳. جریان‌شناسی مطالعات قرآنی معاصر:

۳،۱. مطالعات پیرامونی قرآنی:

۳،۱،۱. تاریخ قرآن و حدیث با تأکید بر تاریخ تدوین، فهرست‌نگاری، نسخه‌شناسی و اسنادشناسی با آثاری از محققانی چون محمود رامیار، علی کورانی، محمد مصطفی اعظمی و...؛

۳،۱،۲. علوم قرآنی با تأکید بر مسأله وحی و نزول، اسباب نزول و مکی و مدنی، اعجاز، تحریف، محکم و متشابه، نسخ در آثار محققانی چون محمد هادی معرفت، سید جعفر مرتضی عاملی، سید مرتضی عسکری، فتح الله نجارزادگان، محمد باقر سعیدی روشن از شیعه و محمد رشیدرضا، عبدالعظیم زرقانی، یوسف قرضاوی و صبحی صالح از اهل سنت؛

۳،۱،۳. مباحث مبنایی تفسیر و فهم قرآن و حدیث به ویژه در حوزه زبان‌شناسی و معناشناسی با آثاری از محققانی چون: محمد باقر سعیدی روشن و علیرضا قائمی نیا و احمد پاکتچی از شیعه و نصر حامد ابوزید، محمدعابد جابری و عبدالعظیم مطعنی.

۳،۲. مطالعات محتوایی قرآنی:

۳،۲،۱. مطالعات اصیل اجتهادی قرآنی با آثار آیات عظام سید ابوالقاسم خوئی، سید محمدحسین طباطبائی، ناصر مکارم شیرازی، عبدالله جوادی آملی و محمد هادی معرفت از شیعه و نیز محمدطاهر بن عاشور، محمد رشیدرضا، محمد جمال الدین قاسمی و محمد متولی شعرای از اهل سنت؛

۳،۲،۲. مطالعات سلفی افراطی؛

۳،۲،۳. سلفیان و نوسلفیان اهل سنت با آثار ابن عثیمین، مغراوی، سید قطب، سعدی؛

۳،۲،۴. مطالعات قرآن‌گرایانه:

۳،۲،۴،۱. قرآن بسندگی و نقد حدیث با آثار سید احمدخان هندی، محمود ابوریه و احمد صبحی منصور از اهل سنت و سید ابوالفضل برقی و

سید مصطفی حسینی طباطبائی از شیعه؛

۳،۲،۴،۲. تفسیر موضوعی استنتاجی با آثار سید محمدباقر صدر، مرتضی مطهری، عبدالله جوادی آملی و محمدتقی مصباح یزدی؛

۳،۲،۴،۳. تفسیر تنزیلی با آثار محمد عزه دروزه و ملاحویش آل غازی از اهل سنت و مهدی بازرگان و عبدالکریم بهجت‌پور از شیعه.

۳,۲,۵. مطالعات ادبی زبانی؛

۳,۲,۶. با رویکرد ادبی موضوعی مکتب امنا (امین خولی و شاگردان به ویژه عائشه عبدالرحمن بنت الشاطی)، و شاخه‌های التقاطی این رویکرد در آثار طه حسین و محمد احمد خلف الله؛

۳,۲,۷. مطالعات علمی تجربی با رویکرد تفسیر موضوعی؛

۳,۲,۷,۱. علوم طبیعی در قرآن و حدیث با آثاری از مهدی بازرگان، سید رضا پاک‌نژاد، مهدی گلشنی و محمدعلی رضایی اصفهانی از شیعه و احمد حنفی، یوسف مروه، عبدالرزاق نوفل و محمود دیاب از اهل سنت؛

۳,۲,۷,۲. علوم انسانی در قرآن و حدیث با آثاری از سید محمدباقر صدر، مرتضی مطهری، محمدتقی مصباح یزدی، علیرضا اعرافی و محمدعلی رضایی اصفهانی از شیعه و انور باز و محمدعثمان نجاتی، رفیق یونس مصری از اهل سنت.

۳,۲,۸. مطالعات تأویلی هرمنوتیکی؛

۳,۲,۹. با محوریت مسأله تاریخمندی قرآن و حدیث در آثار نصر حامد ابوزید، محمد ارکون و محمدشحرور از اهل سنت و عبدالکریم سروش و محمد مجتهد شبستری از شیعه؛

۳,۲,۱۰. مطالعات اجتماعی هدایتی؛

۳,۲,۱۰,۱. در آثار محمد عبده، محمد مصطفی مراغی و سید قطب از اهل سنت و سید محمدباقر صدر، سید محمود طالقانی و مرتضی مطهری از شیعه؛

۳,۲,۱۰,۲. مطالعات تشکیکی انتقادی؛

۳,۲,۱۰,۳. با آثار خاورشناسانی چون نولدکه، جان ونزبرو و یوسف حداد درباره تاریخ قرآن و اصالت آن؛

۳,۲,۱۱. مطالعات علمی تحلیلی؛

۳,۲,۱۱,۱. در حوزه قرآنی با آثار محققانی چون توشیهیکو ایزوتسو درباره معناشناسی مفاهیم قرآنی؛

۳,۲,۱۲. مطالعات تطبیقی و انتقادی؛

۳,۲,۱۲,۱. با محوریت مطالعات مقارنه‌ای مذاهب و اندیشه‌های اسلامی و مطالعات تطبیقی قرآن و حدیث و کتب مقدس؛

۳,۲,۱۲,۲. با محوریت نقد و پاسخ به شبهات قرآنی و حدیثی با آثاری از محققانی چون محمدجواد بلاغی و جعفر سبحانی و محمدهادی معرفت از شیعه و عبدالرحمن بدوی، مالک بن نبی، غازی عنایه و عمر ابراهیم رضوان از اهل سنت.

تذکر: دانش پژوهان لازم است با صلاح‌دید استاد در موضوعات ذیل به پژوهش بپردازند:

(۱) بخشی از عناوین آموزشی با انتخاب استاد؛

(۲) ارزیابی مقاله‌های علمی پژوهشی مرتبط با سرفصل‌ها و نیز سایر موضوعات متناسب با عناوین درس؛

(۳) ارزیابی دیدگاه‌های منتقدان معاصر درباره حدیث.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	–	۱۲	–

روش تدریس: تلفیقی (فعالیت استاد و دانش پژوهان) با رویکرد ارزیابی و نقد دیدگاه‌ها

ابزار و امکانات: مرسوم

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. جریان شناسی مطالعات قرآنی معاصر، علی شریفی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ اول، ۱۳۹۹ش.

۲. آسیب‌شناسی جریان‌های تفسیری، محمد اسعدی و دیگران قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ پنجم، ۱۳۹۹ش.

۳. منهج المدرسه العقلیه الحدیثه، فهد رومی بیروت، مؤسسه الرساله، ۱۴۱۴ق.

۴. اتجاهات التجديد فی تفسیر القرآن الکریم فی مصر، محمد ابراهیم شریف قاهره، مصر، نشر دار التراث، ۱۴۰۲ق.

۵. اتجاهات التفسير في العصر الحديث، عفت شرقاوی، قاهره، مطبعة الكيلاني، ۱۹۷۲م.
۶. مذاهب التفسير الاسلامی، گلذیهر قاهره، مكتبة الخانجي، ۱۳۷۶ق.
۷. تاريخ استشراق و سير تحول مطالعات قرآنی در غرب، شادی نفیسی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ اول، ۱۳۹۸ش.
۸. تفسير اماميه در پژوهش‌های خاورشناسان، علی راد، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ دوم، ۱۳۹۶ش.
۹. مجالات و پایگاه‌های تخصصی قرآنی.

منبع فرعی:

۱. المیزان فی تفسیر القرآن، علامه سید محمد حسین طباطبایی، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ پنجم، ۱۳۷۴ش.
۲. در آستانه قرآن، رژی بلاشر، ترجمه محمود رامیار، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ ششم، ۱۳۷۹ش.
۳. مفهوم النص، نصر حامد ابوزید، بیروت، مرکز الثقافی العربی، چاپ پنجم، ۲۰۰۰م.
۴. تاریخ القرآن، تیودور نولدکه، ترجمه رضا محمد الدقیقی، دمشق، دار النوادر، چاپ دوم، ۲۰۱۱م.
۵. وحی در قرآن، محمود عبداللهی، قم، بوستان کتاب، چاپ سوم، ۱۳۸۷ش.
۶. جریان شناسی قرآن بسندگی، محمد ابراهیم روشن ضمیر، تهران سخن، چاپ اول، ۱۳۹۰ش.
۷. القرآن من التفسیر المورث الی تحلیل الخطابات الدینی، محمد ارکون بیروت، دار الطلیعه للطباعة و النشر، چاپ اول، ۲۰۰۱م.
۸. القرآنیون و شبهاتهم حول السنه، خادم حسین الهی بخش، طائف، مكتبة الصديق، چاپ دوم، ۱۴۲۱ق.
۹. القرآن و کفی مصدرا للتشريع الاسلامی، احمد صبحی منصور، بیروت، مؤسسه الانتشار العربی، ۲۰۰۵م.
۱۰. مکاتب تفسیری، علی اکبر بابایی تهران، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، سمت، ۱۳۸۱.
۱۱. معنای متن، حامد ابو زید، ترجمه مرتضی کریمی نیا، کتابسرای میردشتی، طرح نو، چاپ ششم، ۱۳۹۸ش.

عنوان درس: مرجعیت قرآن در پاسخ به نیازهای انسان معاصر

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: معیارهای ارزیابی در تفسیر موضوعی آیات

هدف: بررسی تحلیلی و استدلالی از مواجهه هدایت‌گرانه قرآن در تحولات فکری و علمی جدید جهت پاسخگویی به مقتضیات و موضوعات مورد نیاز انسان معاصر

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: مفاهیم، اهمیت و ضرورت حضور قرآن در پاسخگویی به نیازهای عصر کنونی، پیشینه، شناخت اهم منابع.
۲. مباحث مقدماتی:
 - ۲,۱. دسته‌بندی کلی از نیازهای انسان معاصر و قلمروها در تحولات فکری جدید (برای نسبت سنجی قرآن با آنها)؛
 - ۲,۲. شیوه‌های کشف مقتضیات زمان و نیازهای انسان معاصر؛
 - ۲,۳. مرجعیت علمی قرآن: منبع شناخت و محک داوری (تاییدی، تکمیلی، تصحیحی، ابطالی و انکاری)؛
 - ۲,۴. اعتبارسنجی روایات عرض؛
 - ۲,۵. بررسی مفاد روایت عرض (گستره، مفاد و کسب موافقت یا عدم مخالفت با قرآن)؛
 - ۲,۶. روش شناسی تفسیر عصری.
۳. مبانی:
 - ۳,۱. تبیین عقلانی از نیازمندی دائمی انسان به وحی؛
 - ۳,۲. وجوه تبیین بودن قرآن و تحلیل رویکردها؛
 - ۳,۳. تبیین رویکرد هدایت‌گرانه قرآن به توحید در پاسخ به نیازها؛
 - ۳,۴. لایه‌های معنای قرآن؛
 - ۳,۵. مبانی تجرید و تعمیم و شیوه اجرای آن.
۴. تبیین دیدگاه قرآن درباره یکی از عناوین ذیل:
 - ۴,۱. نظریه علم دینی و دیدگاه قرآن؛
 - ۴,۲. حقوق بشر و دیدگاه قرآن؛
 - ۴,۳. قرآن و معنا بخشی به زندگی؛
 - ۴,۴. قرآن و تقویت معنویت در حیات بشر؛
 - ۴,۵. داوری قرآن درباره فمینیسم؛
 - ۴,۶. قرآن و سند ۲۰۳۰؛
 - ۴,۷. قرآن و چالش‌های معرفتی، معنوی کرونا و

تذکر: دانش پژوهان لازم است با راهنمایی استاد در موضوعات ذیل به پژوهش بپردازند:

- (۱) بخشی از عناوین آموزشی با انتخاب استاد؛
- (۲) سایر عناوین در بند چهار با پیشنهاد استاد؛
- (۳) ارزیابی مقاله‌های علمی پژوهشی مرتبط با سرفصل‌ها و نیز سایر موضوعات متناسب با عنوان درس؛
- (۴) تبیین نظریه علامه در میزان درباره قرآن و نیازهای انسان معاصر؛
- (۵) کشف نیازهای دیگر انسان معاصر و چگونگی تبیین دیدگاه قرآن در پاسخ به آن؛
- (۶) روش استنتاج قرآن برای پاسخگویی به نیازها از دیدگاه دانشمندان مانند: شهید صدر و

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	-	۱۲	-

روش تدریس: تلفیقی (فعالیت استاد و طلاب) با رویکرد ارزیابی و نقد دیدگاه ها

ابزار و امکانات: مرسوم، میز کنفرانس، نرم افزار تفسیر

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. انتظار بشر از دین، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم، نشر اسراء، چاپ چهارم، ۱۳۸۶ش.
۲. فلسفه حقوق بشر، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم، اسراء، چاپ هفتم، ۱۳۹۳ش.
۳. نظریه حقوقی اسلام، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، قم، مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ سوم، ۱۳۸۹ش.
۴. تحقیق در دو نظام حقوق جهانی بشر از دیدگاه اسلام و غرب، محمدتقی جعفری (۱۳۷۹)، تهران، دفتر حقوقی بین الملل (دفتر خدمات حقوقی بین المللی جمهوری اسلامی ایران)، ۱۳۷۰ش.
۵. اسلام و مقتضیات زمان، شهید مرتضی مطهری، تهران، صدرا، چاپ هفدهم، ۱۳۸۰ش.
۶. شبهات و ردود حول القرآن الکریم، محمدهادی معرفت (۱۳۸۲)، قم المقدسه، الطبعة الاولى، ۱۴۲۳ق.
۷. روش قرآن در پاسخگویی به نیازها، ابراهیم کلانتر، دفتر نشر معارف، چاپ دوم، ۱۳۸۶ش.
۸. انتظار بشر از دین، محمدامین احمدی، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۸۶ش.
۹. زبان قرآن و مسائل آن، محمدباقر سعیدی روشن، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ دوم، ۱۳۹۱ش.
۱۰. الدفاع عن القرآن ضد منتقدیه، عبدالرحمن بدوی (۱۹۹۸) قاهره، مصر، مکتبه مدبولی الصغیر، الدار العالمیه، ۱۴۲۶ق.
۱۱. سروش وحی در پاسخ به دکتر سروش، پژوهشگاه فرهنگ و علوم قرآن وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی، بوستان کتاب، ۱۳۹۰ش.
۱۲. بررسی نظریه رؤیا انگارانه وحی، عبدالحسین خسروپناه، اندیشه نوین دینی، شماره ۵۲، بهار ۱۳۹۷.

منبع فرعی:

۱. الحیاه، بخش های مرتبط، محمدرضا حکیمی، قم، دلیل ما، چاپ دوازدهم، ۱۳۹۵ش.
۲. حق و تکلیف در اسلام، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم، اسراء، چاپ دوم، ۱۳۸۵ش.
۳. منزلت عقل در هندسه معرفت دینی، آیت الله عبدالله جوادی آملی، مرکز بین المللی نشر اسراء، چاپ دوازدهم، ۱۳۹۸ش.
۴. حقوق و سیاست در قرآن، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، قم، مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ سوم، ۱۳۸۹ش.
۵. سخن گفتن از خدا، امیرعباس علیزمانی، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۸۷ش.
۶. زبان قرآن و مسائل آن، محمدباقر سعیدی روشن، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ چهارم، ۱۳۹۸ش.
۷. علم، عقلانیت و دین، امیرعباس علیزمانی، قم، دانشگاه قم، چاپ اول، ۱۳۸۳ش.
۸. اسلام و تمدن جدید، مصطفی زمانی، قم، چاپخانه قم، پیام اسلام، چاپ اول، ۱۳۶۹ش.
۹. بازسازی اندیشه دینی اسلام، محمد اقبال لاهور، ترجمه محمد بقائی ماکان، تهران، فردوس، چاپ دوم، ۱۳۸۸.
۱۰. اسلام و جهان امروز، مارسل بوازار، ترجمه مسعود محمدی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ اول، ۱۳۶۹ش.
۱۱. اسلام و اعلامیه جهانی حقوق بشر، علی گلزاده غفوری، تهران، شرکت انتشار، بی تا.
۱۲. اسلام و حقوق بشر، زین العابدین قربانی لاهیجی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ پنجم، ۱۳۷۵ش.
۱۳. جامعیت قرآن، محمدعلی ایازی، رشت، مبین، چاپ سوم، ۱۳۸۰.
۱۴. مقاله تفسیر عصری در دائره المعارف قرآن کریم، پژوهشگاه فرهنگ و علوم قرآن، بوستان کتاب، ۱۳۸۷ش.
۱۵. قرآن و معرفت شناسی، علیرضا قائمی نیا، قم، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۹۶ش.
۱۶. زبان دین، امیرعباس علی زمانی، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، مرکز انتشارات، ۱۳۷۵ش.

عنوان درس: توحید و نظام اخلاقی قرآن

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: درک استدلالی از جایگاه توحید و نقش شئون و مراتب آن در ابعاد بینشی، ارزشی و انگیزشی در نظام اخلاقی قرآن

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: مفاهیم، اهمیت و ضرورت، پیشینه، شناخت اهم منابع.
۲. جایگاه توحید در بُعد بینشی و ارزشی اخلاق:
 - ۲،۱. بررسی و ارزیابی نظریه‌ها درباره ابعاد (شئون) و مراتب توحید؛
 - ۲،۲. تحلیل استدلالی از رابطه شئون توحید (ربوبی، افعالی، الوهی و...) و مراتب توحید (مانند توحید در توکل، استعانت، محبت و...) با نظام اخلاقی قرآن؛
 - ۲،۳. نیت قرب خدا، معیار ارزش احکام اخلاقی (معنا و حقیقت قرب، ایمان و نیت، نیت و کمال، درجات نیت)؛
 - ۲،۴. عدل الهی و اخلاق.
۳. جایگاه توحید در بُعد عملی و انگیزشی:
 - ۳،۱. بررسی و ارزیابی دیدگاه مفسران در باره آیات:
 - ۳،۱،۱. بیم و خوف از کفر و عذاب، مژده و امید به تفضل و پاداش (مانند آیات احزاب، ۴۷ ذاریات، ۵۰، انعام، ۱۱ و...)
 - ۳،۱،۲. جاذبه محبت (مانند آیات آل عمران، ۳۴، ۷، احزاب، ۴، نور، ۲۲ و...)
 - ۳،۱،۳. نظارت و مراقبت (مانند آیات ابراهیم، ۳۸، علق، ۱۴، ق، ۱۸، ۱۶، طارق، ۴، بقره، ۲۸۴، بلد، ۷، ۵ و...)
 - ۳،۱،۴. کسب توفیق (هدایت ثانوی) و امدادهای تضمینی خداوند در فرایند تربیت اخلاقی و التزام به احکام فقهی حقوقی (مانند آیات محمد، ۱۷، شوری، ۲۳ و یوسف، ۵۷، ۵۶)؛
 - ۳،۱،۵. توحید افعالی (مانند آیات نحل، ۱۲۸، ۵۳، زمر، ۳۶، فرقان، ۳۱ و...).
- ۳،۲. بازخوانی انگیزش‌ها به ویژه باور به توحید افعالی در مکارم اخلاقی حضرت یوسف (یوسف، ۲۸، ۵۷، ۵۶، ۹۰، ۱۰۱ و ۱۱۱).

تذکر: دانش پژوهان لازم است با راهنمایی استاد در موضوعات ذیل به پژوهش بپردازند:

- (۱) برخی از عناوین آموزشی با انتخاب استاد؛
- (۲) بررسی رابطه ایمان و عمل در مکاتب اخلاقی و ارزیابی آن با معیار قرآن؛
- (۳) بررسی آیات تربیتی باور به توحید افعالی؛
- (۴) بررسی نظریه علامه طباطبائی در انگیزش اخلاقی (مبتنی بر توحید افعالی) ویژه قرآن؛
- (۵) بررسی رابطه ی شرور و ابتلائات با اخلاق؛
- (۶) تأثیر متقابل اخلاق در ایمان و کفر؛
- (۷) برهان‌های اخلاقی برای اثبات خدا؛
- (۸) ارزیابی مقاله‌های علمی پژوهشی مرتبط با هر کدام از سرفصل‌ها و نیز سایر موضوعات متناسب با عنوان درس.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	—	۱۲	—

روش تدریس: تلفیقی (فعالیت استاد و طلاب) بارویکرد ارزیابی و نقد دیدگاهها

ابزار و امکانات: مرسوم، میز کنفرانس، نرم افزار تفسیر

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. نظام اخلاقی اسلام (تفسیر سوره حجرات)، آیت الله جعفر سبحانی، قم، بوستان کتاب قم، چاپ دهم، ۱۳۹۲ش.
۲. مبادی اخلاق در قرآن، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم، مرکز نشر اسراء، چاپ دوازدهم، ۱۳۹۵ش.
۳. مبادی اخلاق در قرآن، آیت الله ناصر مکارم شیرازی، قم، مدرسه الإمام علی بن ابی طالب علیه السلام، چاپ چهارم، ۱۳۸۵ش.
۴. تفاسیر مهم روایی و اجتهادی فریقین ذیل آیات مربوطه به پیوست (صفحه ۶۸ و ۶۹).

منبع فرعی:

۱. تعلیم و تربیت از دیدگاه امام خمینی رحمه الله علیه، تنظیم فراهانی، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ هفتم، ۱۳۹۳ش.
۲. رساله لقا الله، آیت الله میرزا جواد ملکی تبریزی، نگاران قلم، چاپ سوم، ۱۳۹۹ش.
۳. حکمت عبادت، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم، اسراء، چاپ اول، ۱۳۷۸ش.
۴. امدادهای غیبی در زندگی بشر، شهید مرتضی مطهری، نشر صدرا، چاپ سی و هشتم، ۱۳۹۹ش.
۵. تعلیم و تربیت در اسلام، شهید مرتضی مطهری، تهران، نشر صدرا، چاپ نود و ششم، ۱۳۹۸ش.
۶. میزان الحکمه، محمد محمدی ری شهری، قم، مؤسسه فرهنگی دار الحدیث، چاپ سوم، ۱۳۸۸ش.
۷. اسلام و تعلیم و تربیت، محمدباقر حجتی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ بیست و یکم، ۱۳۸۵ش.
۸. سایر تفاسیر فریقین (غیر از تفاسیر مهم).
۹. نرم افزار اخلاق (۳۴۳ منبع) مرکز نور.

عنوان درس: توحید و نظام اعتقادی قرآن

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: درک استدلالی از جایگاه توحید و نقش شئون و مراتب آن در ابعاد بینشی، ارزشی و انگیزشی در نظام اعتقادی قرآن

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: مفاهیم، ضرورت و اهمیت، جایگاه توحید، پیشینه (توحید و شرک)، اهم منابع.
۲. جایگاه توحید در بُعد بینشی و نظری:
 - ۲,۱. بررسی و ارزیابی نظریه‌ها درباره ابعاد (شئون) توحید؛
 - ۲,۲. بررسی و ارزیابی نظریه‌ها درباره مراتب توحید (توحید در حد نصاب برای سعادت و توحید در حد کمال)؛
 - ۲,۳. بررسی نظریه‌ها درباره رابطه توحید ذاتی، صفاتی؛
 - ۲,۴. رابطه توحید با نبوت، امامت (اتمام حجت، رحمت و...)
 - ۲,۵. رابطه توحید با معاد (حکمت، عدالت و...).
۳. جایگاه توحید در بُعد عملی:
 - ۳,۱. رابطه توحید با نظام حکیمانه؛
 - ۳,۲. رابطه توحید با نظام عادلانه؛
 - ۳,۳. رابطه توحید با خلافت و عبودیت انسان.

تذکر: دانش پژوهان لازم است با راهنمایی استاد در موضوعات ذیل به پژوهش بپردازند:

- (۱) تحلیل صفات و اسماء الهی با اولویت صفات علم، قدرت، مالکیت، حاکمیت، ولایت و رحمت؛
- (۲) ارزیابی دیدگاه متکلمان درباره جایگاه توحید در نظام اعتقادی؛
- (۳) ارزیابی دیدگاه عارفان درباره جایگاه توحید در نظام اعتقادی؛
- (۴) بررسی نظریه سلفیان در پیوند توحید ربوبی با توحید الوهی و عبادی؛
- (۵) ارزیابی مقاله‌های علمی پژوهشی مرتبط با هر کدام از سرفصل‌ها و نیز سایر موضوعات متناسب با عنوان درس.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	-	۱۲	-

روش تدریس: تلفیقی (فعالیت استاد و طلاب) با رویکرد ارزیابی و تقویت بنیه بینشی و انگیزشی

ابزار و امکانات: مرسوم، میز کنفرانس، نرم افزار تفسیر

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. توحید در قرآن، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم، نشر اسراء، چاپ نهم، ۱۳۹۷ش.
۲. معارف قرآن، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ سوم، ۱۳۸۰ش.
۳. پیام قرآن، آیت الله ناصر مکارم شیرازی، جلد ۴۳، تهران، نشر دار الکتب الاسلامیه، چاپ نهم ۱۳۸۶ش.

۴. تفاسیر مهم روایی و اجتهادی فریقین ذیل آیات مربوطه.

منبع فرعی:

۱. العقائد الاسلامیه، علامه سید محمدحسین طباطبائی، بیروت، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، ۱۴۳۳ق.
۲. تفسیر موضوعی (۲)، توحید و شرک در قرآن، فتح الله نجارزادگان، دفتر تدوین درسی حوزه، در دست اقدام.

عنوان درس: توحید و نظام فقهی قرآن

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: درک استدلالی از جایگاه توحید و نقش شئون و مراتب آن در ابعاد بینشی، ارزشی و انگیزشی در نظام فقهی قرآن

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: مفاهیم، اهمیت و ضرورت، پیشینه، منابع.
۲. جایگاه توحید در بُعد بینشی و ارزشی احکام:
 - ۲,۱. بررسی و ارزیابی نظریه‌ها درباره ابعاد (شئون) و مراتب توحید؛
 - ۲,۲. تحلیل استدلالی از رابطه شئون توحید (ربوبی، افعالی، الوهی و...) و مراتب توحید (مانند توحید در توکل، استعانت، محبت و...) با نظام فقهی قرآن در تبدیلات (مانند تکلیف مبتنی بر قصد امتثال امر، تخفیف، طاقت بشر، مصالح و مفسدات واقعی و... بر اساس ربوبیت حق تعالی)؛
 - ۲,۳. تحلیل استدلالی از رابطه شئون توحید (ربوبی، افعالی، الوهی و...) و مراتب توحید (مانند توحید در توکل، استعانت، محبت و...) با نظام فقهی و حقوقی قرآن در توصیلات (مانند تکلیف مبتنی بر تسهیل، طاقت بشر، مصالح و مفسدات واقعی و... بر اساس ربوبیت حق تعالی)؛
 - ۲,۴. نیت قرب خدا، معیار ارزش احکام فقهی [معنا و حقیقت قرب، ایمان و نیت، نیت و کمال، درجات نیت].
۳. جایگاه توحید در بُعد عملی و انگیزشی:
 - ۳,۱. بررسی و ارزیابی دیدگاه مفسران در باره آیات:
 - ۳,۱,۱. بیم و خوف از کیفر و عذاب، مژده و امید به فضل و پاداش (مانند آیات احزاب، ۴۷ ذاریات، ۵۰، انعام، ۱۱ و...)
 - ۳,۱,۲. جاذبه محبت (مانند آیات آل عمران، ۳۴، ۷، احزاب، ۴، نور، ۲۲ و...)
 - ۳,۱,۳. نظارت و مراقبت (مانند آیات ابراهیم، ۳۸، علق، ۱۴، ق، ۱۸، ۱۶، طارق، ۴، بقره، ۲۸۴، بلد، ۷، ۵ و...)
 - ۳,۱,۴. کسب توفیق (هدایت ثانوی) و امداد های تضمینی خداوند در فرایند تربیت اخلاقی و التزام به احکام فقهی حقوقی (مانند آیات محمد، ۱۷، شوری، ۲۳ و یوسف، ۵۷، ۵۶)؛
 - ۳,۱,۵. توحید افعالی (مانند آیات نحل، ۱۲۸، ۵۳، زمر، ۳۶، فرقان، ۳۱ و...).
- ۳,۲. بازخوانی انگیزش ها در انجام تکالیف در زندگی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از دیدگاه قرآن.

تذکر: دانش پژوهان لازم است با صلاحدید استاد در موضوعات ذیل به پژوهش بپردازند:

- (۱) برخی از عناوین آموزشی با انتخاب استاد؛
- (۲) بررسی رابطه ایمان و عمل در مکاتب اخلاقی و ارزیابی آن با معیار قرآن؛
- (۳) ارزیابی دیدگاه متکلمان درباره جایگاه توحید در نظام فقهی؛
- (۴) ارزیابی دیدگاه عارفان درباره جایگاه توحید در نظام فقهی؛
- (۵) جایگاه معصومان علیهم السلام در تشریع احکام فقهی حقوقی؛
- (۶) بررسی آیات تربیتی باور به توحید ربوبی تشریعی؛
- (۷) ارزیابی مقاله های علمی پژوهشی مرتبط با هر کدام از سرفصل ها و نیز سایر موضوعات متناسب با عنوان درس.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	-	۱۲	-

روش تدریس: تلفیقی (فعالیت استاد و طلاب) بارویکرد ارزیابی و نقد دیدگاهها

ابزار و امکانات: مرسوم، میز کنفرانس، نرم افزار تفسیر

متن آموزشی: ندارد.

منبع اصلی:

۱. خداشناسی در قرآن، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ هفتم، ۱۳۹۳ ش.
۲. کلام فقهی، محمدتقی اکبر نژاد، بخش خدا شناسی فقهی، دارالفکر، چاپ اول، ۱۳۹۵ ش.
۳. تفاسیر مهم روایی و اجتهادی فریقین ذیل آیات مربوطه به پیوست (صفحه ۶۸ و ۶۹).

منبع فرعی:

۱. سایر تفاسیر فریقین (غیر از تفاسیر مندرج در پیوست).
۲. میزان الحکمه، محمد محمدی ری شهری، قم، مؤسسه فرهنگی دار الحدیث، چاپ سوم، ۱۳۸۸ ش.
۳. نرم افزار مرکز نور.

عنوان درس: انسان شناسی در قرآن

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: مبانی اخلاق (۱)

هدف: بررسی و تحلیل استدلالی از اوصاف و ویژگی های انسان به عنوان مخاطب عقائد، اخلاق و فقه قرآن

سرفصل ها:

۱. کلیات: مفاهیم، اهمیت و ضرورت، پیشینه، منابع

۲. تحلیل استدلالی از اوصاف مشترک انسان در ساحت عقائد، اخلاق و فقه:

۲،۱. نیکوترین ساماندهی و قوام بخشی (تین، ۴، انفطار، ۷، ۸)، گوهر یگانه (نساء، ۱، زمر، ۶ و ...)، انتخابگر (انسان، ۳، نازعات، ۴۱، ۳۷ و ...) آگاه و بینا به خویش و توجیه گر (قیامت، ۴ و ۱۵ و ...)، جاودانه و هدفمند (قیامت، ۳۶ و ...)؛ دارای کرامت ذاتی (اسراء، ۷۰)، نکوهیده به اوصاف «ضعیف» (نساء، ۲۸)، «هلو» (معارج، ۱۹) و ...، کمال جو، حقیقت گرا، خلاق، زیباگرا، مدنی الطبع، اتحاد باورها و منش ها و رفتارها با روح و جان او (واقعه ۸۹، ۸۸) و

۳. تحلیل استدلالی از اوصاف خاص انسان:

۳،۱. در ساحت عقاید:

۳،۱،۱. سرشت توحیدی انسان (روم، ۳۰ و ...)؛

۳،۱،۲. دارای خرد انسان (نقش عقل در باورهای اعتقادی)؛

۳،۱،۳. حامل امانت (احزاب)؛

۳،۱،۴. دارای عهد و پیمان با خدا (اعراف، ۱۷۳، ۱۷۲، یس، ۶۱، ۶۰ و ...) .

۳،۲. در ساحت اخلاق:

۳،۲،۱. مُلهم به خوبی و بدی (شمس، ۷ و ...)؛

۳،۲،۲. مراتب نفس انسان (قیامت، ۲، یوسف، ۵۳، فجر، ۳۰، ۲۷ و ...)؛

۳،۲،۳. ستیز نهانی در جان آدمی (نازعات، ۴۱، ۳۷)؛

۳،۲،۴. اثر پذیر از محیط (اعم از وراثت، خانواده، همنشین، اجتماع و ...) و انعطاف تا تغییر زاویه نگاه و تغییر هویت (توبه، ۱۱۹، کهف، ۲۸، فاطر، ۸، روم، ۱۰، فرقان، ۴۴، اعراف، ۱۷۹ و ...) .

۳،۳. در ساحت فقه و احکام:

۳،۳،۱. تکلیف پذیر و تکلیف گریز (بقره، ۲۸۶، قیامت، ۵)؛

۳،۳،۲. محدود در علم و طاقت (بقره، ۲۸۶)؛

۳،۳،۳. گرایش به طبیات و تنفر از خبائث (حجرات، ۷) .

تذکره ۱: استاد، اوصاف مشترک را در طی دو سه جلسه ارائه کند و تفصیل آن را به پژوهش واگذار کند.

تذکره ۲: دانش پژوهان لازم است با صلاحدید استاد در موضوعات ذیل به پژوهش بپردازند:

(۱) بخشی از عناوین آموزشی با انتخاب استاد؛

(۲) ارزیابی دیدگاه اشاعره درباره جایگاه عقل در ساحت اعتقادی انسان؛

(۳) ارزیابی دیدگاه سلفیان درباره جایگاه عقل در ساحت اعتقادی انسان؛

(۴) ارزیابی انسان شناسی مکاتب اخلاقی با معیار قرآن؛

(۵) تکمیل آیات و بررسی مفاد آنها در هر کدام از عناوین سرفصل ها؛

(۶) بررسی نظریه تأثیر وراثت در تربیت؛

(۷) بررسی نظریه تغییر هویت انسان در روانشناسی؛

(۸) ارزیابی مقاله های علمی پژوهشی مرتبط با هر کدام از سرفصل ها و نیز سایر موضوعات متناسب با عنوان درس.

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۳	۷	۱۰	-

روش تدریس: تلفیقی (فعالیت استاد و طلاب) با رویکرد ارزیابی دیدگاهها

ابزار و امکانات: مرسوم، میز کنفرانس، نرم افزار تفسیر

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. خودشناسی برای خودسازی، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ شانزدهم، ۱۳۹۰ ش.
۲. تفسیر موضوعی قرآن: حیات حقیقی انسان در قرآن، آیت الله عبدالله جوادی آملی، نشر اسراء، چاپ هشتم، ۱۳۹۸ ش.
۳. تفسیر موضوعی قرآن: صورت و سیرت انسان در قرآن، آیت الله عبدالله جوادی آملی، نشر اسراء، چاپ سیزدهم، ۱۳۹۹ ش.
۴. تفسیر موضوعی قرآن: فطرت در قرآن، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم، مرکز نشر اسراء، چاپ هفتم، ۱۳۹۳ ش.
۵. انسان شناسی، محمود رجبی، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ پانزدهم، ۱۳۹۰ ش.
۶. انسان در قرآن و انسان کامل، شهید مرتضی مطهری، تهران، نشر صدرا، چاپ شصتم، ۱۳۹۳ ش.
۷. انسان از دیدگاه اسلام، احمد واعظی، قم، سمت، چاپ هجدهم، ۱۳۹۴ ش.
۸. انسان شناسی اخلاقی، حمید ابوطالبی، تهران، کویر، چاپ اول، ۱۳۹۲ ش.
۹. دستور الاخلاق فی القرآن، عبدالله دراز، دار الکتاب الاسلامی، چاپ سوم، ۱۳۹۸ ش.
۱۰. القرآن و قضایا الانسان، بنت الشاطی، قاهره، دارالمعارف، بیروت، دارالعلم للملایین، ۱۹۷۲ م.
۱۱. کلام فقهی، محمدتقی اکبر نژاد، بخش خدشناسی فقهی، دارالفکر، چاپ اول، ۱۳۹۵ ش.
۱۲. تفاسیر مهم روایی و اجتهادی فریقین ذیل آیات مربوطه، به پیوست (صفحه ۶۸ و ۶۹).

منبع فرعی:

۱. انسان از آغاز تا انجام، علامه سید محمدحسین طباطبائی، بوستان کتاب، قم، چاپ ششم، ۱۳۹۴ ش.
۲. درسنامه علم النفس فلسفی، غلامرضا فیاض، سمت، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ سوم، ۱۳۹۳ ش.
۳. مبانی انسان شناسی، محمدصادق فرید، تهران، پشتون، چاپ چهارم، ۱۳۸۴ ش.
۴. مبانی تعلیم و تربیت در قرآن و حدیث، رضا فرهادیان، بوستان کتاب قم، چاپ پنجم، ۱۳۹۳ ش.
۵. میزان الحکمه، محمد محمدی ری شهری، قم، مکتب الاعلام الاسلامی، مرکز النشر، چاپ دوم، ۱۳۶۷.
۶. سایر تفاسیر فریقین (غیر از تفاسیر مهم) ذیل آیات مربوطه.

عنوان درس: هرمنوتیک و تفسیر قرآن

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: زبان قرآن

هدف: بررسی و ارزیابی مهم‌ترین مباحث هرمنوتیکی و میزان تأثیر آنها در تفسیر قرآن

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: تحلیل مفاهیم، ضرورت، اقسام هرمنوتیک، پیشینه، شناخت اهم منابع.

۲. هرمنوتیک:

۲,۱. سیر تحول و مراحل هرمنوتیک؛

۲,۲. رابطه تفسیر قرآن با هرمنوتیک:

۲,۲,۱. کلاسیک؛

۲,۲,۲. فلسفی؛

۲,۲,۳. نئو کلاسیک.

۲,۳. معنای متن و قصد مؤلف در تفسیر قرآن و نقد و بررسی دیدگاه هرمنوتیک فلسفی؛

۲,۴. نقش متن در فرایند قرآن و نقد و بررسی دیدگاه مذکور؛

۲,۵. نقش مفسر در تفسیر قرآن و بررسی دیدگاه مذکور.

۳. معنا شناسی:

۳,۱. بررسی و ارزیابی دیدگاهها درباره رابطه معنا شناسی و تفسیر قرآن؛

۳,۲. نقد و بررسی مصادیق معناشناسی آیات.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	-	۱۲	-

روش تدریس: تلفیقی (فعالیت استاد و دانش پژوهان) با رویکرد ارزیابی و نقد دیدگاهها

ابزار و امکانات: مرسوم

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. در آمدی بر هرمنوتیک، احمد واعظی، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ هفتم، ۱۳۹۳ش.

۲. چند معنایی در قرآن، سید محمود طیب حسینی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ سوم، ۱۳۹۵ش.

۳. مبانی تفسیر قرآن، سید رضا مودب، انتشارات دانشگاه قم، چاپ چهارم، ۱۳۹۶ش.

۴. تفسیر تنزیلی، عبدالکریم بهجت پور، نشر پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۲ش.

منبع فرعی:

۱. تاریخچه مکاتب تفسیری و هرمنوتیکی کتاب مقدس رابرت گرانت و دیوید تریسی، ترجمه و نقد ابوالفضل ساجدی، سازمان

انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۵ش.

۵. منطق تفسیر قرآن: ۴: مباحث جدید دانش تفسیر، دکتر محمدعلی رضایی اصفهانی، قم، نشر المصطفی، ۱۳۹۲.

۶. مبانی و روش‌های تفسیر قرآن، عباسعلی عمید زنجانی، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ سوم، ۱۳۷۶.

۷. هرمونتیک کتاب و سنت، محمد مجتهد شبستری، تهران، طرح نو، ۱۳۷۵ ش.
۸. علم هرمونتیک، ریچارد پالمر، ترجمه سعید حنائی، تهران، نشر هرمس، ۱۳۹۵.
۹. مجله کتاب نقد ۵: ویژه نامه هرمونتیک و تفسیر به رأی، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۷۷.

عنوان درس: روش های نوین فهم دین

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد.

هدف: بررسی و ارزیابی مقوله های معناشناسی، زبان قرآن، تحلیل گفتمان و کاربردهای آن ها در فهم قرآن

سرفصل ها:

۱. کلیات: مفهوم شناسی فهم، فهم نوین، ویژگی های عصر نوین، اهمیت و ضرورت بحث، پیشینه، شناخت اهم منابع.
۲. روش های نوین فهم با رویکرد معرفت شناختی:
 - ۲,۱. تبیین اهم نظریه های معرفت شناسانه فهم، عینی گرایی، هرمنوتیک فلسفی، نوپراگماتیسم، ساختارگرایی، شالوده شکنی و... و خاستگاه های آنها؛
 - ۲,۲. ارزیابی اهم نظریه های معرفت شناسانه فهم.
۳. روش های نوین فهم با رویکرد طبیعت گرایی:
 - ۳,۱. تبیین اهم نظریه های طبیعت گرایانه فهم، پوزیتیویسم، اسطوره زدایی، ماتریالیسم، نماد انگاری زبان دین، کارکردی و... و خاستگاه های آنها؛
 - ۳,۲. ارزیابی اهم نظریه های طبیعت گرایانه فهم.

تذکر: دانش پژوهان لازم است با صلاحدید استاد در موضوعات ذیل به پژوهش بپردازند:

- (۱) ارزیابی رویکرد کارکردی طه حسین و محمدعابد الجابری پیرامون قصص قرآن؛
- (۲) تبیین و نقد رویکرد پدیدار شناسی تاریخی در فهم آیات اعتقادی قرآن؛
- (۳) ارزیابی رهیافت اسطوره زدایی در فهم آیات تاریخی قرآن؛
- (۴) تبیین و ارزیابی رویکردهای جدید پسامدرنیسم در فهم آیات اخلاقی قرآن؛
- (۵) ارزیابی دیدگاه های طبیعت گرایانه کتاب پابه پای وحی (موارد به صلاحدید استاد)؛
- (۶) گونه شناسی روش های نوین تحقیق علمی در حوزه ی علوم قرآنی؛
- (۷) گونه شناسی روش های نوین تحقیق علمی در آیات تاریخی قرآن؛
- (۸) ارزیابی رویکرد تفسیری سید احمد خان هندی در آیات نبوت شناسی؛
- (۹) ارزیابی مقاله های علمی، پژوهشی مرتبط با سرفصل ها با انتخاب استاد.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	—	۱۲	—

روش تدریس: تلفیقی (فعالیت استاد و دانش پژوهان) با رویکرد ارزیابی و نقد دیدگاهها

تذکر: لازم است استاد در مبحث شالوده شکنی، مبانی آن را نیز کاملاً بیان کند مانند: نفی ساختار گرایی، نفی متافیزیک حضور، تقدم نوشتار بر گفتار، مخالفت با عقل، کلام محوری، دفاع از متنتیت و... .

ابزار و امکانات: مرسوم

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. نظریه‌ی تفسیر متن، احمد واعظی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ دوم، ۱۳۹۳ش.
۲. تحلیل زبان قرآن و روش شناسی فهم آن، محمدباقر سعیدی روشن، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ هشتم، ۱۳۹۶ش.
۳. رهیافتی به قرآن کریم در تعریف قرآن، محمدعابد الجابری، ترجمه محسن آرمین، تهران، نشر نی، چاپ چهارم، ۱۳۹۶ش.

منبع فرعی:

۱. کیف نقرا القرآن، محمد آرگون، ترجمه حامد فولادوند، تهران، انتشارات عطایی، ۱۳۶۲ش.
۲. القصص القرآنی فی منطوقه و مفهومه، عبدالکریم خطیب، بیروت، چاپ دوم، دارالمعرفه للطباعة و النشر.
۳. الفن القصصی فی القرآن الکریم، محمداحمد خلف الله، لندن، سینا للنشر، چاپ چهارم، ۱۳۹۹.
۴. من العقیده الی الثوره، حسن حنفی، مصر، قاهره، مکتبه مدبولی، چاپ اول، ۱۹۸۸م.
۵. تفسیر القرآن و هو الهدی و الفرقان، سید احمد خان هندی (۳ جلدی)، ترجمه محمدتقی فخرداعی گیلانی، تهران، ۱۳۳۲ش.
۶. برداشت‌هایی درباره فلسفه‌ی تاریخ از دیدگاه قرآن، حبیب الله پیمان، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ اول، ۱۳۳۶.
۷. مهزله العقل البشري، علی الوردی، قم، شریف الرضی، چاپ دوم، ۱۳۷۹ش.
۸. گفتمان دینی، حسن یوسفی اشکوری، یادآوران (وابسته به شرکت بین المللی پژوهش و نشر یادآوران)، چاپ دوم، ۱۳۸۳ش.
۹. نقدی بر قرائت رسمی از دین، محمد مجتهد شبستری، تهران، طرح نو، چاپ سوم، ۱۳۸۳ش.
۱۰. بسط تجربه نبوی، عبدالکریم سروش، تهران، صراط، چاپ پنجم، ۱۳۸۵ش.
۱۱. تأملاتی بر قرائت انسانی از دین، محمد مجتهد شبستری، تهران، طرح نو، چاپ دوم، ۱۳۸۳ش.
۱۲. الخطاب المعارض للقرآن، مهدی عزیز، رساله دکتری، دانشگاه ایکسن بروو سن aixenprovençe، ۲۰۱۲م.

دروس گرایشی (اختصاصی)

عنوان درس: اصول نظام اخلاقی قرآن

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: بررسی تحلیلی اصول و ویژگی‌های حاکم بر نظام اخلاقی قرآن

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: اهمیت و ضرورت، پیشینه، شناخت اهم منابع
۲. تحلیل مفاهیم پایه و فراگیر در نظام اخلاقی قرآن و سنت (مانند: خلق، شاکله، اسوه، تزکیه، توفیق، حکمت، فسق، فجور، اثم، حسنه و سیئه، خطیئه و بر، معروف و منکر، خیر و شر، طاعت و عصیان، اصلاح و افساد، و...) و ویژگی‌ها و شاخصه‌های نظام اخلاقی قرآن:
- ۳،۱. بیان آموزه‌های اخلاقی در قالب‌های گوناگون مانند: ساختار دستوری با امر و نهی، موعظه‌ای، پرسشی، داستانی، حکمی، (بیان حکمت و...);
- ۳،۲. واقع بینانه (همهانگ با سرشت و طبیعت انسان و حقایق هستی) (مانند: آیات روم، ۳۰، مزمل، ۶۲، شمس، ۷، نساء، ۲۸، حجر، ۸۵، رعد، ۱۶، تین، ۴ و...);
- ۳،۳. همه جانبه (اخلاق فردی، بندگی، اجتماعی و مشتمل بر مناسبات انسانی، مانند آیات: بقره، ۸۳، اعراف، ۸۵، هود، ۸۵، لقمان، ۱۸، ص، ۲۶، انعام، ۱۵۱ و... و مناسبات ایمانی مانند آیات: حجرات، ۱۰ و ۱۲، بقره، ۱۸۷، آل عمران، ۱۳۴، انفال، ۱، انعام، ۱۲۰، اعراف، ۳۳ و زیست محیطی مانند آیات انعام، ۱۵۱، اعراف، ۳۳، انعام، ۱۲۰، ق، ۳۳، فاطر، ۱۸ و...);
- ۳،۴. سازوار با ابعاد وجودی انسان از بعد عقلی، فطری، عاطفی، بدنی؛
- ۳،۵. جامع بعد نظری بینشی (با آموزش، تذکار، موعظه، نصیحت و... با منبع عقل و وحی) و بعد عملی و انگیزشی (با اهرم مژده، بیم، محبت و...);
- ۳،۶. همگانی (در سطوح گوناگون مشتمل بر دستور العمل‌ها برای اخلاق اصحاب یمین، مقربین، اخلاق عموم مردم و اخلاق خواص و...);
- ۳،۷. هدفمند (هدف ابتدائی، رشد اخلاقی، آرامش روانی و اعتبار اجتماعی، هدف متوسط، تأمین هدف خلقت انسان در بندگی خدا [ذاریات، ۵۶] و حیات طیبه [نحل، ۹۸] و دریافت پاداش و نجات از کیفر [مانند آیات آل عمران، ۳۰، نساء، ۴۰، سجده، ۱۷ و...]) و هدف عالی، تخلق به اخلاق محبوب (خدا) و سبقت در کسب خشنودی و قرب (لقای) خداوند [مانند آیات احقاف، ۱۵، انسان، ۹، بقره، ۱۹۵، قمر، ۵۵، توبه، ۹۹، واقعه، ۱۱، فجر، ۲۷، فاطر، ۳۲ و...];
- ۳،۸. دارای ضمانت اجرایی از پاداش و کیفر و نظارت و... (مانند آیات: احزاب، ۴۷، ذاریات، ۵۰، عنکبوت، ۷، علق، ۴، بلد، ۵، و...);
- ۳،۹. دارای الگوی عینی (مانند آیات قلم، ۴، احزاب، ۲۱);
- ۳،۱۰. دارای مراحل و سیر تدریجی برای ارتقای مرتبه اصحاب یمین تا رسیدن به رتبه مقربان و ارتقای مقربان);
- ۳،۱۱. توجه به انگیزنده‌های رذایل (ناهنجاری‌های) اخلاقی و تعیین کارکرد آنها: شیطان (یوسف، ۵، اسراء، ۵۳، فرقان، ۲۹، اعراف، ۱۷، ۱۶، حجر، ۳۹، نساء، ۱۲۰ و ۱۱۸ و...) نفس سرکش (ق، ۴، نازعات، ۴۰، یوسف، ۵۳، مائده، ۳۰، ص، ۲۶ و...) جاذبه حیات دنیا (فاطر، ۵، آل عمران، ۱۸۵، انعام، ۷۰، رعد، ۲۶، لقمان، ۳۳، و...) محیط و هم‌نشین نامساعد (روم، ۴۱، اعراف، ۵۶، محمد، ۲۲، بقره، ۲۰۵، انعام، ۶۸، قصص، ۷۷، ۴۱ و ۸۳، هود، ۸۵، فرقان، ۲۹ و...).
۴. معیارها در مقام تزامم فعل اخلاقی:
- ۴،۱. تشخیص اولویت فعل اخلاقی بر اساس ترجیح آخرت بر دنیا، رضایت خداوند بر رضایت مردم، اولویت خودسازی بر جامعه سازی، حق الناس بر حق الله، حفظ دین و نظام اسلامی بر بسیاری از وظائف جزئی و... .
- ۴،۲. بررسی راه حل تعارض برخی از معیارها با یکدیگر.

تذکره ۱: بند «الف» از سرفصل ها در طی ۴ جلسه تدریس شود و بقیه جلسات به بند «ب» اختصاص یابد.

تذکره ۲: دانش پژوهان لازم است با صلاحدید استاد در موضوعات ذیل به پژوهش بپردازند:

(۱) تحلیل مفاهیم پایه و فراگیر؛

(۲) بخشی از عناوین آموزشی با انتخاب استاد (اولویت با عناوین یازده گانه در سرفصل شماره ۲ است و سرفصل شماره ۳ تدریس شود)؛

(۳) تبیین نقش برانگیزنده های ردایل اخلاقی؛

(۴) کشف و تبیین ویژگی ها و شاخصه های دیگر نظام اخلاقی در قرآن؛

(۵) ارزیابی مقاله های علمی پژوهشی مرتبط با هر کدام از سرفصل ها و نیز سایر موضوعات متناسب با عنوان درس؛

(۶) محرک های فضایل اخلاقی در حیات مؤمنان و انبیاء.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	-	۱۲	-

روش تدریس: تلفیقی (فعالیت استاد و طلاب) با رویکرد ارزیابی و نقد دیدگاهها

ابزار و امکانات: مرسوم، میز کنفرانس، نرم افزار تفسیر

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. مجمع البیان فی تفسیر القرآن، (مباحث لغوی) فضل بن حسن طبرسی، تهران، انتشارات ناصر خسرو، چاپ سوم، ۱۳۷۲ ش.

۲. مبادی اخلاق در قرآن، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم، مرکز نشر اسراء، چاپ دوازدهم، ۱۳۹۵ ش.

۳. تعلیم و تربیت در اسلام، شهید مرتضی مطهری، تهران، نشر صدرا، چاپ نود و هشتم، ۱۳۹۸ ش.

۴. فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، تهران، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، مدرسه، چاپ سوم، ۱۳۹۴ ش.

۵. نقد و بررسی مکاتب اخلاقی، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ اول، ۱۳۹۴ ش.

۶. اهداف تربیت از دیدگاه اسلام، علیرضا اعرافی، تهران، سمت، چاپ پانزدهم، ۱۳۹۹ ش.

۷. مفردات الفاظ القرآن، ابوالقاسم حسین بن محمد (راغب اصفهانی)، قم، ذوی القربی، چاپ سوم، ۱۳۸۳ ش.

۸. المعجم فی فقه القرآن و سر بلاغت، با اشراف محمد واعظزاده، بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، چاپ چهارم، ۱۳۹۱ ش.

۹. التحقيق فی کلمات القرآن، حسن مصطفوی، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ اول، ۱۳۶۸ ش.

۱۰. معیارهای اولویت افعال اخلاقی در نظام ارزش گذاری قرآن و سنت، رساله دکتری دکتر شکوه بخش، پردیس فارابی دانشگاه تهران، ۱۳۹۸ ش.

۱۱. اخلاق پژوهی حدیثی، عباس پسندیده، تهران، سمت، چاپ دوم، ۱۳۸۹ ش.

۱۲. تفاسیر مهم روایی و اجتهادی فریقین ذیل آیات مربوطه، به پیوست، (صفحه ۶۸ و ۶۹).

منبع فرعی:

۱. سایر تفاسیر فریقین (غیر از تفاسیر مندرج در پیوست، ذیل آیات مربوطه).

۲. نظام اخلاقی اسلام، آیت الله جعفر سبحانی، قم، بوستان کتاب، چاپ دهم، ۱۳۹۲ ش.

۳. آرای دانشمندان اسلامی در تعلیم و تربیت، علیرضا اعرافی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، چاپ چهارم، ۱۳۹۴ ش.

۴. میزان الحکمه، محمد محمدی ری شهری، قم، مؤسسه فرهنگی دار الحدیث، چاپ سوم، ۱۳۸۸ ش.
۵. مقدمه ای بر فلسفه اخلاق و تعلیم و تربیت اخلاقی، رابین بارو، ترجمه فرهاد آبی زاده، تهران، مؤسسه کتاب مهربان نشر، چاپ اول، ۱۳۹۳ ش.
۶. فلسفه تعلیم و تربیت، محمدعلی کاردان، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، چاپ چهاردهم، ۱۳۹۵ ش.
۷. مبانی تعلیم و تربیت در قرآن و حدیث، رضا فرهادیان، بوستان کتاب قم، چاپ پنجم، ۱۳۹۳ ش.
۸. اولویت بندی و مراتب ارزش های اخلاقی در قرآن، علی رضوانی، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری ^{دامت برکاته} در دانشگاهها، معارف، چاپ اول، ۱۳۹۸ ش.
۹. تعلیم و تربیت از دیدگاه امام خمینی ^{رحمه الله علیه}، زهرا گواهی، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی ^{رحمه الله علیه}، ۱۳۷۴ ش.
۱۰. دستور الاخلاق، عبدالله دراز، دارالکتاب الاسلامی، چاپ سوم، ۱۳۹۸ ش.
۱۱. اخلاق در شش دین جهان، جمعی از نویسندگان، ترجمه محمدحسین وقار، نشر اطلاعات، تهران، چاپ سوم، ۱۳۹۳ ش.
۱۲. معجم المحاسن و المساوی، ابوطالب تجلیل، الجماعه المدرسین بقم، مؤسسه النشر الاسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۵ ش.
۱۳. نرم افزار اخلاق با ۳۴۳ منبع، مرکز نور.

عنوان درس: نظام فضائل اخلاقی در قرآن ۱

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: مبانی اخلاق (۱) و (۲)

هدف: بررسی تحلیلی از نظام اخلاق بندگی و فردی قرآن و جایگاه تقوا در آن و نیز راه کارهای نهادینه سازی آن ها

سرفصل ها:

۱. کلیات: اهمیت و ضرورت، پیشینه، شناخت اهم منابع
۲. تحلیل مفاهیم (فضایل، رذایل، هنجار، اخلاق بندگی، اخلاق فردی)
۳. تحلیل جایگاه تقوا در اخلاق بندگی
۴. تحلیل آموزه هایی از اخلاق بندگی:
 - ۴،۱. اخلاص (کشف، ۱۱۰، یوسف، ۲۴، ص، ۴۶، بقره، ۱۳۹ و...)
 - ۴،۲. توکل (طلاق، ۳، یوسف، ۶۷، توبه، ۵۱، ابراهیم، ۱۱، ۱۲ و...)
 - ۴،۳. شکر (بقره، ۱۵۲، نمل، ۱۹ و ۴۰، ابراهیم، ۷، لقمان، ۱۲ و ۱۴ و...)
 - ۴،۴. خوف و خشیت (مریم، ۵۷، ق، ۳۳، نور، ۵۲، رعد، ۲۱ و...)
 - ۴،۵. ذکر و دعا (آل عمران، ۱۹۱ و ۴۱، بقره، ۱۸۶، اعراف، ۲۰۵، احزاب، ۴۱، فرقان، ۷۲، نور، ۳۷ و...)
 - ۴،۶. بیم و امید (زمر، ۹، سجده، ۱۶ و...)
 - ۴،۷. رضا (یوسف، ۸۶، ص، ۱۷، ۴۴، ۳۰ و...)
 - ۴،۸. حسن ظن (یوسف، ۸۷، زمر، ۵۳، آل عمران، ۱۹۳، اعراف، ۱۵۵ و...)
 - ۴،۹. خشوع (انبیاء، ۹۰، احزاب، ۳۵، بقره، ۴۶ و...)
۵. تحلیل جایگاه تقوا در اخلاق فردی
۶. تحلیل آموزه هایی از اخلاق فردی:
 - ۶،۱. قناعت (نساء، ۳۲، رعد، ۲۶، روم، ۳۷، نجم، ۲۴ و...)
 - ۶،۲. عزت نفس (فاطر، ۱۰، منافقون، ۸، غافر، ۴۲ و...)
 - ۶،۳. فروتنی (فرقان، ۶۳، هود، ۳۲، اسراء، ۳۷، لقمان، ۱۸ و...)

تذکر: دانش پژوهان لازم است با صلاحدید استاد در موضوعات ذیل به پژوهش بپردازند:

- (۱) بخشی از عناوین آموزشی به صلاحدید استاد؛
- (۲) ارزیابی اخلاق بندگی و فردی سایر مکاتب اخلاقی با معیار قرآن؛
- (۳) راهکار های نهادینه سازی فضایل اخلاق فردی و بندگی با تاکید بر استفاده از فضای مجازی؛
- (۴) تحلیل و بررسی مفاهیم رذایل اخلاق بندگی و فردی؛
- (۵) تحلیل و بررسی مفاهیم رذایل اخلاق بندگی خواص؛
- (۶) تحلیل و بررسی مفاهیم رذایل اخلاق فردی خواص؛
- (۷) ارزیابی مقاله های علمی پژوهشی مرتبط با هر کدام از سرفصل ها و نیز سایر موضوعات متناسب با عنوان درس.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	-	۱۲	-

روش تدریس: تلفیقی (فعالیت استاد و طلاب) با ارزیابی دیدگاههای دانشمندان مسلمان با معیار قرآن

ابزار و امکانات: مرسوم، میز کنفرانس، نرم افزار تفسیر

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. اخلاق در قرآن، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ هفتم، ۱۳۹۱ ش.
۲. اخلاق در قرآن، آیت الله ناصر مکارم شیرازی، قم، مدرسه الإمام علی بن ابی طالب علیه السلام، چاپ چهارم، ۱۳۸۵ ش.
۳. نقطه‌های آغاز در اخلاق عملی، آیت الله مهدوی کنی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ سی و سوم، ۱۳۹۴ ش.
۴. نظام اخلاقی اسلام (تفسیر سوره حجرات)، آیت الله جعفر سبحانی، قم، بوستان کتاب، چاپ دهم، ۱۳۹۲ ش.
۵. الاخلاق، سید عبدالله شبّر، قم، آل علی علیه السلام، چاپ دوم، ۱۳۹۲ ش.
۶. فرهنگ قرآن (اخلاق حمیده ۳ جلدی)، عبدالنبی امامی، قم، مطبوعات دینی، چاپ دوم، ۱۳۹۰ ش.
۷. تفاسیر مهم روایی و اجتهادی فریقین ذیل آیات مربوطه، به پیوست (صفحه ۶۸ و ۶۹).

منبع فرعی:

۱. المحجّه البیضاء فی تهذیب الاحیاء، محمدحسن فیض کاشانی، قم، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، نشر دفتر انتشارات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۷ ش.
۲. الطريق الی الله، شیخ حسین بحرانی، قم، وثوق، چاپ پنجم، ۱۳۹۳ ش.
۳. رساله سیر و سلوک، سید محمد مهدی طباطبائی (بحر العلوم)، مشهد، علامه طباطبائی، چاپ دوازدهم، ۱۳۹۵ ش.
۴. جامع السعادات، محمد مهدی نراقی، قم، قائم آل محمد صلی الله علیه و آله، چاپ سوم، ۱۳۹۰ ش.
۵. دانشنامه امام علی علیه السلام، جلد چهارم (اخلاق و سلوک)، علی اکبر رشاد، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، دانش و اندیشه معاصر، چاپ اول، ۱۳۸۱ ش.
۶. شرح چهل حدیث امام خمینی رحمه الله علیه، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ پنجاه و نهم، ۱۳۹۵ ش.
۷. رساله لب و اللباب در سیر و سلوک اولی الالباب، سید محمد حسینی طهرانی، مشهد، علامه طباطبائی، چاپ بیست و سوم، ۱۳۹۵ ش.
۸. شرح منازل السائرین، خواجه عبدالله انصاری، شرح عبدالرزاق کاشانی، نگارش عل شیرواین، تهران، الزهراء سلام الله علیها، چاپ دوم، ۱۳۷۹ ش.
۹. میزان الحکمه، محمد محمدی ری شهری، قم، مؤسسه فرهنگی دار الحدیث، چاپ سوم، ۱۳۸۸ ش.
۱۰. معجم المحاسن و المساوی، ابوطالب تجلیل، الجماعه المدرسین یقم المشرفه، مؤسسه النشر الاسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۵ ش.
۱۱. سایر تفاسیر فریقین (غیر از تفاسیر مهم).
۱۲. نرم افزار اخلاق با ۳۴۳ منبع، مرکز نور.

عنوان درس: نظام فضائل اخلاقی در قرآن ۲

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: مبانی اخلاق (۱) و (۲)

هدف: بررسی تحلیلی از نظام اخلاق اجتماعی و بین المللی قرآن و جایگاه تقوا در آن و نیز راهکارهای نهادینه سازی آن‌ها

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: اهمیت و ضرورت، پیشینه، شناخت اهم منابع
۲. تحلیل مفاهیم (اخلاق اجتماعی، اخلاق زیست محیطی)
۳. تحلیل جایگاه تقوا در اخلاق اجتماعی
۴. تحلیل آموزه‌هایی از اخلاق اجتماعی در مناسبات انسانی:
 - ۴,۱. اصلاح و عدم افساد در زمین (حجرات، ۱۰، بقره، ۲۲۰، هود، ۸۵ و ۸۸ و...);
 - ۴,۲. صله رحم (نساء، ۱، محمد، ۲۲ و...);
 - ۴,۳. وفای به عهد و ادای امانت (اسراء، ۳۴، مومنون، ۸، نساء، ۵۸، معارج، ۳۲ و...);
 - ۴,۴. احترام و نیکی به والدین (نساء، ۳۶، عنکبوت، ۸، احقاف، ۱۵، بقره، ۸۳، اسراء، ۲۴، ۲۳ و...);
 - ۴,۵. رعایت حقوق دیگران (اعراف، ۸۵ و...);
 - ۴,۶. رفتار نیکو با همگان (بقره، ۸۳ و...);
 - ۴,۷. حیاء و عفاف (قصص، ۲۵ و...).
۵. تحلیل آموزه‌هایی از اخلاق اجتماعی در مناسبات ایمانی:
 - ۵,۱. حیاء و عفاف ویژه (نور، ۳۳، ۳۱، مومنون، ۵ و...);
 - ۵,۲. امر به معروف و نهی از منکر (آل عمران، ۱۰۴، لقمان، ۱۷، حج، ۴۱ و...);
 - ۵,۳. صبر و تحمل دیگران و دعوت به صبر (زمر، ۱۰، آل عمران، ۲۰، رعد، ۲۴، انفال، ۴۶، العصر، ۳ و...);
 - ۵,۴. عفو و گذشت (نور، ۲۲، یوسف، ۹۲، شوری، ۳۷، نساء، ۴۹ و...).
۶. تحلیل آموزه‌هایی از اخلاق زیست محیطی
۷. شیوه‌های (دستور العمل‌های) پیشگیری و پالایش رذایل اخلاقی:
 - ۷,۱. مراقبت و نظارت و حسابرسی (مائده، ۱۰۵، تحریم، ۶، حشر، ۱۸);
 - ۷,۲. استعاذه (اعراف، ۲۰۰، مومنون، ۹۸، ۹۷، آل عمران، ۳۷، ۳۶، ناس، ۴، ۱ و...);
 - ۷,۳. یاد مرگ و قیامت (مطففین، ۱، ۶، بقره، ۲۴۹، جائیه، ۲۱، ابراهیم، ۴۲ و...);
 - ۷,۴. توبه (نور، ۳۱، بقره، ۲۲۲، زمر، ۵۳، ۵۲، شوری، ۳۵، تحریم، ۸ و...);
 - ۷,۵. استغفار (نساء، ۱۱۰، آل عمران، ۱۹۳);
 - ۷,۶. اجتناب از گناهان کبیره (نساء، ۳۱);
 - ۷,۷. صدقه (بقره، ۲۷۱، توبه، ۱۰۳);
 - ۷,۸. اصلاح (نحل، ۱۱۹، شوری، ۴۰، نور، ۵ و...).

تذکر: دانش پژوهان لازم است با صلاح‌دید استاد در موضوعات ذیل به پژوهش بپردازند:

- (۱) برخی از عناوین آموزشی با انتخاب استاد؛
- (۲) ارزیابی اخلاق اجتماعی مکاتب اخلاقی با معیار قرآن؛
- (۳) راه کارهای نهادینه سازی اخلاق اجتماعی در مناسبات انسانی و ایمانی با تاکید بر استفاده از فضای مجازی؛
- (۴) تحلیل و بررسی اخلاق اجتماعی خواص در قرآن؛

- ۵) تحلیل و بررسی رذایل اخلاق اجتماعی و راهکارهای پیشگیری و پالایش آن؛
- ۶) تحلیل و بررسی اصول اخلاقی خانواده در آموزه های دینی؛
- ۷) ارزیابی مقاله های علمی پژوهشی مرتبط با هر کدام از سرفصل ها و نیز سایر موضوعات متناسب با عنوان درس؛
- ۸) بررسی و تحلیل آموزه هایی از اخلاق کاربردی در آموزه های قرآن و سنت (مانند اخلاق پزشکی، مهندسی، هنر، سیاست، پژوهش و...) .

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۳	۷	۱۰	-

روش تدریس: تلفیقی (فعالیت استاد و دانش پژوهان) با ارزیابی دیدگاههای دانشمندان اخلاق با معیار قرآن

ابزار و امکانات: مرسوم، میز کنفرانس، نرم افزار تفسیر

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. اخلاق در قرآن، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ هفتم، ۱۳۹۱ ش.
۲. اخلاق در قرآن، آیت الله ناصر مکارم شیرازی، قم، مدرسه الإمام علی بن ابی طالب علیه السلام، چاپ چهارم، ۱۳۸۵ ش.
۳. نقطه های آغاز در اخلاق عملی، محمدرضا مهدوی کنی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ سی و سوم، ۱۳۹۴ ش.
۴. محیط زیست از منظر قرآن و حدیث، محمدابراهیم کریمی، قم، مرکز المصطفی صلی الله علیه و آله، ۱۳۹۶ ش.
۵. نظام اخلاقی اسلام (تفسیر سوره حجرات)، آیت الله جعفر سبحانی، قم، بوستان کتاب، چاپ دهم، ۱۳۹۲ ش.
۶. فرهنگ قرآن (اخلاق حمیده ۳ جلدی) عبدالنبی امامی، قم، مطبوعات دینی، چاپ دوم، ۱۳۹۰ ش.
۷. اخلاق اجتماعی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، محسن نیازی و مرتضی جعفرپور، قم، نشر لامک، چاپ اول، ۱۳۹۱ ش.
۸. دانشنامه قرآنی اخلاقی، علی خراسانی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۵ ش.
۹. تفاسیر مهم روایی و اجتهادی فریقین ذیل آیات مربوطه به پیوست، (صفحه ۶۸ و ۶۹).

منبع فرعی:

۱. المحجّه البیضاء فی تهذیب الاحیاء، محمدمحسن فیض کاشانی، قم، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، نشر دفتر انتشارات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۷ ش.
۲. جامع السعادات، مولی محمد مهدی نراقی، قم، قائم آل محمد صلی الله علیه و آله، چاپ سوم، ۱۳۹۰ ش.
۳. میزان الحکمه، محمد محمدی ری شهری، قم، مؤسسه فرهنگی دار الحدیث، چاپ سوم، ۱۳۸۸ ش.
۴. تفسیر اهل بیت علیهم السلام، علیرضا برازش، تهران، امیرکبیر، چاپ اول، ۱۳۹۴ ش.
۵. تعلیم و تربیت اسلامی، علی شریعتمداری، تهران، مؤسسه انتشارات امیرکبیر، چاپ بیست و هشتم، ۱۳۹۸.
۶. معجم المحاسن و المساوی، ابوطالب تجلیل، الجماعه المدرسین بقم المشرفه، مؤسسه النشر الاسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۵ ش.
۷. سبک زندگی اجتماعی در اسلام، محمدتقی فعالی و مهدی فدایی، تهران، سبک زندگی آل یاسین، چاپ اول، ۱۳۹۷ ش.
۸. اخلاق کاربردی (چالش ها و کاوش های نوین در اخلاق عملی)، محمدتقی اسلامی و دیگران، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۸۸ ش.
۹. موسوعه اخلاق القرآن، محمدحسین نجیب، لبنان، بیروت، نشر دار الرائد العربی، چاپ سوم، ۱۴۰۷ ق.
۱۰. سایر تفاسیر فریقین (غیر از تفاسیر مهم).
۱۱. نرم افزار اخلاق با ۳۴۳ منبع، مرکز نور.

عنوان درس: تربیت اخلاقی قرآن در سیره اهل بیت علیهم السلام

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد.

هدف: بررسی و تحلیل اصول و روش‌های اهل البیت علیهم السلام در حفظ و ترویج، تثبیت (گفتمان سازی) و رشد تربیت (ارزش‌های اخلاقی)

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: اهمیت و ضرورت، پیشینه، شناخت اهم منابع

۲. تحلیل مفاهیم تربیت، رشد، سیره، اهل بیت علیهم السلام

۳. مباحث مقدماتی:

۳,۱. کشف و تبیین روش‌های تربیتی اهل بیت علیهم السلام (گفتاری، عملی، شناختی، عاطفی، سلبی، ایجابی، مستقیم و غیر مستقیم و...)

۳,۲. شیوه‌های استخراج و استنباط اصول و روش اهل بیت علیهم السلام در تربیت اخلاقی.

۴. اصول راهبردی در تربیت اخلاقی در سیره اهل بیت علیهم السلام:

۴,۱. مخاطب شناسی در سیره تربیتی اهل بیت علیهم السلام (خودی و غیر خودی، عوام و خواص، گروه‌های سنی، کودک و نوجوان، معاند و غیر معاند و...)

۴,۲. اولویت جذب؛

۴,۳. اصلاح گری و خیر خواهی؛

۴,۴. جلب اعتماد؛

۴,۵. تکریم و احترام؛

۴,۶. اهتمام به تربیت از دوره خرد سالی؛

۴,۷. تقدم در عمل؛

۴,۸. حفظ اسرار و وجهت مخاطب؛

۴,۹. تکرار؛

۴,۱۰. اغتنام و بهره برداری از فرصت‌ها؛

۴,۱۱. تدریج؛

۴,۱۲. اهتمام به اولویت‌ها.

۵. روش‌های کاربردی در تربیت اخلاقی در سیره اهل بیت علیهم السلام:

۵,۱. استدلال، جدال احسن، پند و موعظه، امر و نهی، پرسش و پاسخ؛

۵,۲. استناد به آیات قرآن؛

۵,۳. استناد به سیره انبیاء؛

۵,۴. استناد به سیره حکیمان و انسان‌های برجسته؛

۵,۵. معرفی الگو؛

۵,۶. استفاده از اشعار (مانند اشعار امام هادی علیه السلام در مجلس متوکل)؛

۵,۷. بهره‌گیری از ضرب المثل و تشبیه؛

۵,۸. رفتار عملی؛

۵,۹. استفاده از لطایف و مزاح؛

۵,۱۰. استفاده از روش مقایسه؛

۵,۱۱. استفاده از تشویق و تنبیه متناسب؛

۵,۱۲. امید دادن و پرهیز از ایجاد یاس و ناامیدی؛

۵,۱۳. دعوت به فکر؛

۵,۱۴. روش عبرت آموزی؛

۵,۱۵. جلوه های هنری در تربیت اخلاقی.

تذکر: دانش پژوهان لازم است با صلاحدید استاد در موضوعات ذیل به پژوهش بپردازند:

۱) راهکارهای نهادینه سازی روش های تربیتی اهل بیت علیهم السلام با تاکید با استفاده از فضای مجازی؛

۲) تکمیل اصول راهبردی و روش های کاربردی؛

۳) استخراج مصادیق اصول و روش ها در سیره تربیتی اهل بیت علیهم السلام؛

۴) ارزیابی مقاله های علمی پژوهشی مرتبط با سرفصل ها؛

۵) تحلیل انگیزش ها در سیره اخلاقی اهل بیت علیهم السلام.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
-	۸	۱۲	-

روش تدریس: تلفیقی (فعالیت استاد و دانش پژوهان) با ارزیابی و نقد دیدگاههای دانشمندان اخلاق با معیار قرآن

ابزار و امکانات: مرسوم، میز کنفرانس، نرم افزار تفسیر

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. جهاد النفس از کتاب وسائل الشیعه، شیخ حر عاملی، نشر نهانندی، چاپ چهاردهم، ۱۳۹۳ش.
۲. علم الیقین، محمدمحسن فیض کاشانی، باب اخلاق نبیّنا و اوصافه، قم، انتشارات بیدار چاپ اول، ۱۴۱۸ق.
۳. سیره تربیتی اهل بیت علیهم السلام، آیت الله اعرافی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ سیزدهم، ۱۳۹۷ش.
۴. آموزه های اخلاقی، رفتاری امامان شیعه، محمدتقی عبدوس و محمدمهدی اشتیاردی، قم، بوستان کتاب، چاپ نهم، ۱۳۹۲ش.
۵. اخلاق پژوهی حدیثی، عباس پسندیده، تهران، سمت، چاپ دوم، ۱۳۸۹ش.
۶. تبلیغ تربیت گرا، جمعی از نویسندگان، پژوهشکده باقرالعلوم علیه السلام، چاپ اول، ۱۳۹۳ش.
۷. معنا شناسی واژگان اخلاقی در نهج البلاغه، نصر الله شاملی، کتاب نشر اصفهان، حوزه علمیه قم، دفتر تبلیغات اسلامی، شعبه استان اصفهان، چاپ اول، ۱۳۹۲ش.
۸. اخلاق، عبدالله شبر، قم، آل علی علیه السلام، چاپ دوم، ۱۳۹۲ش.
۹. موسوعه نضره النعیم فی مکارم أخلاق الرسول الکریم صلی الله علیه و آله عدد من المختصّین باشراف شیخ صالح بن عبدالله، عربستان، دار الوسیله، چاپ چهارم، ۱۴۲۶ق.

منبع فرعی:

۱. کتاب العشره الکافی، محمد بن یعقوب (شیخ کلینی)، مؤسسه فرهنگی دارالحديث، چاپ سوم، ۱۳۹۲ش.
۲. الخصال، محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، کتابچی، چاپ سیزدهم، ۱۳۹۰ش.
۳. میزان الحکمه، محمد محمدی ری شهری، قم، مؤسسه فرهنگی دار الحديث، چاپ سوم، ۱۳۸۸ش.
۴. پیام قرآن، آیت الله ناصر مکارم شیرازی، تهران، نشر دار الکتب الاسلامیه، چاپ نهم ۱۳۸۶ش.
۵. اخلاق در قرآن، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ هفتم، ۱۳۹۱ش.

۶. تفسیر موضوعی، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم، نشر اسراء، چاپ اول، ۱۳۷۸ ش.
۷. تعلیم و تربیت، شهید مرتضی مطهری، تهران، نشر صدرا، چاپ نود و ششم، ۱۳۹۸ ش.
۸. سیره نبوی، شهید مرتضی مطهری، نشر صدرا، چاپ هفتاد و سوم، ۱۳۹۱ ش.
۹. معجم المحاسن و المساوی، ابوطالب تجلیل، الجماعه المدرسین بقم المشرفه، مؤسسه النشر الاسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۵ ش.
۱۰. نرم افزار اخلاق با ۳۴۳ منبع، مرکز نور.

عنوان درس: ارزیابی قرآنی از مکاتب اخلاقی مسلمین

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: بررسی و تحلیل استدلالی مکاتب چهارگانه اخلاقی مسلمین (عقلی، نقلی، عرفانی و تلفیقی) و ارزیابی آن‌ها با معیار قرآن

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: اهمیت و ضرورت، پیشینه، شناخت اهم منابع
 ۲. تحلیل مفاهیم (جریان، مکاتب، شیوه، روش و...)
 ۳. تبیین رویکرد های اخلاق اسلامی (مسلمین) و کشف تشابه ها و تمایزهای آن ها با یکدیگر:
 - ۳,۱. اخلاق عقلی، فلسفی؛
 - ۳,۲. اخلاق نقلی؛
 - ۳,۳. اخلاق عرفانی؛
 - ۳,۴. اخلاق تلفیقی.
 ۴. ارزیابی مبانی، اصول و روش مکاتب اخلاقی چهارگانه با معیار قرآن
 ۵. جریان های اخلاق پژوهی:
 - ۵,۱. اخلاق نگاشته های قرآنی پشینان:
 - ۵,۱,۱. اخلاق نگاشته های قرآنی محض (الذریعه الی مکارم الشریعه)؛
 - ۵,۱,۲. اخلاق نگاشته های ترکیبی:
 - ۵,۱,۲,۱. عرفانی (قوت القلوب، بحر المعارف منازل السائرین، کتاب اللوح)؛
 - ۵,۱,۲,۲. تلفیقی (ادب الدنیا و الدین، احیاء العلم، المحجبه البیضاء، جامع السعادات).
 - ۵,۲. اخلاق نگاشته های قرآنی معاصران؛
 - ۵,۳. اخلاق نگاشته های مسلمین:
 - ۵,۳,۱. شیعه:
 - ۵,۳,۱,۱. قرآنی محض (پیام قرآن، آیت الله مکارم؛ مبادی اخلاق و مراحل اخلاق در قرآن؛ آیت الله عبدالله جوادی آملی؛ الاخلاق فی القرآن؛ آیت الله عبدالاعلی سبزواری؛ منشور جاوید جلد ۱۳ و ۱۴، جعفر سبحانی؛ اخلاق در قرآن آیت الله مصباح؛
 - ۵,۳,۱,۲. قرآنی، روایی (معجم المحاسن و المساوی، تجلیل تبریزی، آثار الصادقین، احسان بخش گیلانی).
 - ۵,۳,۲. اهل سنت:
 - ۵,۳,۲,۱. قرآنی محض (دستور الاخلاق فی القرآن، محمد عبدالله دراز؛ دستور الاخلاق در قرآن، عبد الصبور شاهین)؛
 - ۵,۳,۲,۲. قرآنی، روایی (الاخلاق الاسلامیه و اسسها؛ نضره النعیم فی مکارم اخلاق الرسول الکریم).
 - ۵,۴. اخلاق نگاشته های غیر مسلمان:
- ۵,۴,۱. محض قرآنی (مفاهیم اخلاقی در قرآن، ایزتسو؛ مدخل اخلاق رینهارت در دایره المعارف لیدن)؛
- ۵,۴,۲. قرآنی، روایی (رینهارت، اخلاق نزد عبدالجبار جورج حورانی).

تذکر: دانش پژوهان لازم است با صلاحدید استاد در موضوعات ذیل به پژوهش بپردازند:

- (۱) بخشی از عناوین آموزشی با انتخاب استاد؛
- (۲) ارزیابی مقاله های علمی پژوهشی مرتبط با سرفصل ها و نیز سایر موضوعات متناسب با عناوین درس؛
- (۳) بررسی آموزه های اخلاقی در تفاسیر عرفانی مانند: (کشف الاسرار میبیدی، المحيط الاعظم آملی، روح البیان بروسوی، روح المعانی آلوسی و...)
- (۴) بررسی و تحلیل عرفان عملی در اسلام و ارزیابی آنها (در ابعاد فرقه های عرفانی اسلامی، تبیین سیر و سلوک عملی و...)

- ۵) بررسی آثار اخلاقی غیر مسلمین بر اخلاق پژوهان مسلمان؛
 ۶) تحلیل نظریه و آموزه های اخلاقی در منظومه فکری امام خمینی رحمة الله علیه.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	-	۱۲	-

روش تدریس: تلفیقی (فعالیت استاد و دانش پژوهان) با رویکرد ارزیابی و نقد دیدگاهها

ابزار و امکانات: مرسوم، میز کنفرانس، نرم افزار تفسیر

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. پیام قرآن، آیت الله ناصر مکارم شیرازی، تهران، نشر دار الکتب الاسلامیه، چاپ نهم ۱۳۸۶ش.
۲. مبادی و مراحل اخلاق در قرآن، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم، مرکز نشر اسراء، چاپ دوازدهم، ۱۳۹۵ش.
۳. اخلاق در قرآن و نقد و بررسی مکاتب اخلاقی، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمة الله علیه، چاپ هفتم، ۱۳۹۱ش.
۴. حسن و قبح عقلی، پایه های اخلاق جاویدان، آیت الله جعفر سبحانی، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، چاپ سوم، ۱۳۷۷ش.
۵. کتاب شناخت اخلاق اسلامی، مهدی احمد پور و همکاران، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ چهارم، ۱۳۹۴ش.
۶. نظریه اعتدال در اخلاق اسلامی، حسین اترک، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۹۶ش.
۷. مفاهیم اخلاقی دینی در قرآن، توشی هیکو ایزوتسو، تهران، فرزانه روز، چاپ سوم، ۱۳۹۴ش.
۸. الذریعه الی مکارم الشریعه، ابوالقاسم حسین بن محمد (راغب اصفهانی)، قم، الشریف الرضی، چاپ اول، ۱۳۷۳ش.
۹. دستور الاخلاق فی القرآن، محمد عبدالله دراز، دارالکتب الاسلامی، چاپ سوم، ۱۳۹۸ش.
۱۰. مدخل اخلاق در دایره المعارف قرآن لیدن، کیوین رینهارت.

منبع فرعی:

۱. الحقائق، محمد محسن فیض کاشانی، قم، دار الکتب الاسلامی، چاپ دوم، ۱۴۲۳ق.
۲. جامع السعادات، مهدی نراقی، قم، قائم آل محمد صلی الله علیه و آله، چاپ سوم، ۱۳۹۰ش.
۳. احیاء العلوم، ابوحامد غزالی، دار الکتب العربی، بی تا،
۴. قوت القلوب، محمد بن علی ابوطالب مکی، بیروت، دار الکتب العلمیه، چاپ اول، ۱۴۱۷ق.
۵. بحر المعارف، عبدالصمد همدانی، حکمت، چاپ سوم، ۱۳۹۵ش.
۶. العقل الاخلاقی العربی، محمد عابد الجابری، مرکز دراسات الوحده العربیة، ۲۰۱۹م.
۷. الاخلاق الاسلامیه و أسسها، حبنکه المیدانی، مصر، دار القلم، ۱۴۱۳ق.
۸. موسوعة نضرة النعیم فی مکارم أخلاق الرسول الکریم، عدد من المختصین باشراف شیخ صالح بن عبدالله، جده، دار الوسيلة، چاپ چهارم ۱۴۲۶ق.
۹. نرم افزار اخلاق، مرکز نور

عنوان درس: ارزیابی نظریه های اخلاقی با معیار قرآن ۱

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: بررسی و تحلیل نظریه های فرا اخلاق و ارزیابی آن ها با معیار قرآن

سرفصل ها:

۱. کلیات: مفاهیم، اهمیت و ضرورت، پیشینه و منابع

۲. مباحث مقدماتی:

۱،۲. تقسیم مکاتب اخلاقی؛

۲،۲. معیارهای موجود در نقد نظریه های فرا اخلاقی؛

۲،۳. دلیل و چگونگی معیار بودن قرآن.

۳. نظریه های فرا اخلاقی:

۱،۳. تبیین اهم نظریه های ناواقع گرا:

۱،۳،۱. احساس گرایی؛

۲،۳،۱. دستور گرایی؛

۳،۳،۱. قرارداد گرایی؛

۴،۳،۱. جامعه گرایی.

۲،۳. ارزیابی اهم نظریه های نا واقع گرا با معیار قرآن؛

۳،۳. تبیین اهم نظریه های واقع گرا:

۱،۳،۳. شهود گرایی؛

۲،۳،۳. تعریف گرایی طبیعت باور؛

۳،۳،۳. تعریف گرایی ما بعد الطبیعه باور.

۴،۳. ارزیابی اهم نظریه های واقع گرا با معیار قرآن.

تذکر: دانش پژوهان لازم است با صلاح دید استاد در موضوعات ذیل به پژوهش بپردازند:

۱) ارزیابی نظریه شبه واقع گرایی با معیار قرآن کریم؛

۲) ارزیابی مقاله های علمی، پژوهشی مرتبط با سر فصل ها و سایر موضوعات مرتبط با معیار قرآن کریم؛

۳) ارزیابی متون موجود در غرب در موضوع فرا اخلاق در ۴ دهه ی اخیر با معیار قرآن کریم؛

۴) بررسی اهم تفاسیر دوره معاصر درباره ی نظریه های فرا اخلاقی.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	-	۱۲	-

روش تدریس: تلفیقی، (فعالیت استاد و دانش پژوهان) با رویکرد اجتهادی

ابزار و امکانات: مرسوم

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. مبادی اخلاق در قرآن، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم، مرکز نشر اسراء، چاپ دوازدهم، ۱۳۹۵ش.
۲. نقد و بررسی مکاتب اخلاقی، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمة الله علیه، چاپ اول، ۱۳۹۴ش.
۳. اخلاق در قرآن، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمة الله علیه، چاپ هفتم، ۱۳۹۱ش.
۴. فلسفه اخلاق، پژوهش در بنیان‌های زبانی، فطری، نظری و دینی اخلاق، محمدرضا مدرسی یزدی، تهران، صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران (سروش)، چاپ چهارم، ۱۳۹۷ش.

منبع فرعی:

۱. وجدان، علامه محمدتقی جعفری، تهران، مؤسسه نشر کرامت، قم، تهذیب، مؤسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری، چاپ ششم، ۱۳۹۷ش.
۲. منشور جاوید، جلد ۱۳ و ۱۴، آیت الله جعفر سبحانی، قم، مؤسسه امام صادق علیه السلام، دار القرآن الکریم، چاپ سوم، ۱۳۸۸ش.
۳. دروس فلسفه اخلاق، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، شرکت چاپ و نشر بین الملل، چاپ ششم، ۱۳۹۶ش.
۴. آیین اخلاق در قرآن، ترجمه دستورالاخلاق، عبدالله دراز، ترجمه محمدرضا عطایی، مشهد، آستان قدس رضوی، ۱۳۸۷.
۵. بصیرت اخلاقی، دیوید مک نادتن، ترجمه محمود فتحعلی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمة الله علیه، چاپ دوم، ۱۳۸۷ش.
۶. مدرنیسم و پست مدرنیسم، جی، سی، وراک، ترجمه عبدالکریم رشیدیان (بخش اخلاق)، تهران، نشر نی، چاپ سیزدهم، ۱۳۹۸ش.
۷. دستورالاخلاق فی القرآن: دراسه مقارنه للاخلاق النظریه فی القرآن ...، محمد عبدالله دراز، تعریب و تحقیق و تعلیق عبدالصبور شاهین؛ مراجعه محمد بدوی، بیروتکویت: موسسه الرساله، : دارالبحوث العلمیه، ۱۴۰۸ق.
۸. التکامل فی الاسلام، احمد امین مصری، بیروت، دارالمعرفه، بی تا.
۹. جاهلیه القرن العشرين، محمد قطب، دار الشروق، چاپ دوازدهم، ۱۴۱۲ق.
۱۰. مسائل اخلاقی، مایکل پالمر، ترجمه علیرضا آل بویه، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ چهارم، ۱۳۹۶ش.

عنوان درس: ارزیابی نظریه های اخلاقی با معیار قرآن ۲

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: بررسی و تحلیل مکاتب و نظریه های اخلاق هنجاری و ارزیابی آنها با معیار قرآن

سرفصل ها:

۱. کلیات: اهمیت و ضرورت، پیشینه و شناخت اهم منابع
۲. مفاهیم (هنجار و واژه های مرتبط، اخلاق هنجاری، تقسیم مکاتب اخلاق هنجاری)
۳. نظریه های اخلاق هنجاری:
 - ۳,۱. تبیین اهم نظریه های اخلاق هنجاری وظیفه گرا، وظیفه گرایی کانتی، وظیفه گرایی امر الهی؛
 - ۳,۲. ارزیابی اهم نظریه های اخلاق هنجاری وظیفه گرا با معیار قرآن؛
 - ۳,۳. تبیین اهم نظریه های اخلاق هنجاری غیر وظیفه گرا، فضیلت گرایی، پیامد گرایی قاعده نگر، پیامد گرایی عمل نگر.
۴. ارزیابی اهم نظریه های اخلاق هنجاری غیر وظیفه گرا با معیار قرآن.

تذکر: دانش پژوهان لازم است با صلاح دید استاد در موضوعات ذیل به پژوهش بپردازند:

- ۱) بررسی معیارهای نقد نظریه های اخلاق هنجاری؛
- ۲) ارزیابی مقاله های نگاشته شده در غرب پیرامون اخلاق هنجاری در دو دهه قرن ۲۱ با معیار قرآن؛
- ۳) ارزیابی مقاله های علمی، پژوهشی مرتبط با سر فصل ها و سایر موضوعات مرتبط با معیار قرآن؛
- ۴) بررسی اهم تفاسیر دوران معاصر در حوزه ی نظریه های اخلاق هنجاری (مزایا و کاستی ها)؛
- ۵) بررسی نظریه های اخلاق پست مدرن با معیار قرآن؛
- ۶) بررسی نظریه های اخلاق سکولار با معیار قرآن.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۳	۷	۱۰	-

روش تدریس: تلفیقی، (فعالیت استاد و دانش پژوهان) با رویکرد اجتهادی

ابزار و امکانات: مرسوم

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. مبادی اخلاق در قرآن، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم، مرکز نشر اسراء، چاپ دوازدهم، ۱۳۹۵ش.
۲. فلسفه اخلاق، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، تهران، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ اول، ۱۳۹۰ش.
۳. نقد و بررسی مکاتب اخلاقی، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ اول، ۱۳۸۴ش.
۴. فلسفه اخلاق در قرن بیستم، مری وارنوک، ترجمه ابوالقاسم فنایی، بوستان کتاب قم، چاپ اول، ۱۳۸۰ش.

منبع فرعی:

۱. واقع گرایى اخلاقى، دیوید مک ناوتن، ترجمه محمود فتحعلى، مؤسسه آموزشى و پژوهشى امام خمينى رحمه الله عليه، چاپ دوم، ۱۳۸۷ش.
۲. فلسفه اخلاق، شهيد مرتضى مطهرى، قم، انتشارات صدرا، چاپ پانزدهم، ۱۳۷۵ش.
۳. مبانى فلسفه اخلاق، رابرت، ال، هولمز، ترجمه مسعود عليا، تهران، ققنوس، چاپ سوم، ۱۳۹۱ش.
۴. درآمدى جديد به فلسفه اخلاق، هری . چى. گلنسر، ترجمه حميده بحرينى، تهران، آسمان خيال، چاپ پنجم، ۱۳۹۶ش.
۵. از مسأله محورى تا فضيلت گرايى، ادموند پينکافس، مترجمان مهدى على پور و سيد حميدرضا حسنى، قم، دفتر نشر معارف، چاپ اول، ۱۳۸۳ش.
۶. فلسفه اخلاق، برنارد ويليامز، ترجمه زهرا امير جلالى، دفتر نشر معارف، چاپ اول، ۱۳۸۳ش.
۷. واقع گرايى اخلاقى در نيمه دوم قرن بيستم، سيد اکبر حسيني، قلعه بهمن، قم، مؤسسه آموزشى و پژوهشى امام خمينى رحمه الله عليه، چاپ اول، ۱۳۹۶ش.
۸. فلسفه اخلاق، مجتبى مصباح يزدى، قم، مؤسسه آموزشى و پژوهشى امام خمينى رحمه الله عليه، چاپ چهاردهم، ۱۳۹۶ش.
۹. مبانى اخلاق در فلسفه غرب و فلسفه اسلامى، حسن معلمى، تهران، سازمان پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامى، چاپ دوم، ۱۳۹۴ش.
۱۰. فلسفه اخلاق در قرن حاضر، ج. وارنوك، ترجمه و تعليقات صادق لاريجاني، تهران، مركز ترجمه و نشر كتاب، چاپ دوم، ۱۳۶۸ش.

عنوان درس: روش شناسی تفقه اخلاقی ۱

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: ایجاد توان برای استنباط حکم اخلاقی از قرآن و گفتارهای معصومان علیهم السلام

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: مفاهیم، اهمیت و ضرورت، پیشینه، شناخت اهم منابع.

۲. مباحث مقدماتی:

۲,۱. تمایزها و تشابه های اخلاق با فقه و حقوق و عرفان عملی؛

۲,۲. اصول یا قواعد فقه اخلاق؛

۲,۳. حکم اخلاقی.

۳. استنباط حکم اخلاقی از ادله لفظی:

۳,۱. تشکیک در گزاره اخلاقی؛

۳,۲. تعریف مفاهیم اخلاقی در منابع نقلی؛

۳,۳. ثواب و عقاب‌های شگفت در آیات و احادیث؛

۳,۴. مفاد ساختار تفضیل؛

۳,۵. اعداد و خصال؛

۳,۶. تنوع اسلوب بیان گزاره اخلاقی در منابع دینی؛

۳,۷. ابهام در سور قضایای اخلاقی؛

۳,۸. گزاره اخلاقی معلل؛

۳,۹. نقل معنا یا اختلاف نقل؛

۳,۱۰. مفاد اسلوب حصر؛

۳,۱۱. مبالغه و گزاف آرای در گزاره اخلاقی دینی؛

۳,۱۲. انگیزش در گزاره اخلاقی.

۴. حجیت دلیل نقلی در اثبات گزاره اخلاقی

تذکر: بخشی از سرفصل ها با صلاحدید استاد به پژوهش واگذار می شود.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۸	–	۱۲	–

روش تدریس: تلفیقی، (فعالیت استاد و دانش پژوهان) با رویکرد اجتهادی

ابزار و امکانات: مرسوم، میز کنفرانس، نرم افزار تفسیر

متن آموزشی: ندارد

منبع اصلی:

۱. استنباط حکم اخلاقی از متون دینی و ادله لفظی (ج ۱ و ۲)، محمد عالمزاده نوری، تهران، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی،

چاپ اول، ۱۳۹۶ش.

۲. فقه الاخلاق از دیدگاه شیخ انصاری، احمد خاتمی، کنگره جهانی بزرگداشت دویستمین سالگرد شیخ انصاری، چاپ اول، ۱۳۷۴ ش.

منبع فرعی:

۱. شروح حدیث مانند شرح ملاصالح مازندرانی، تهران، المكتبة الاسلامیة للنشر و التوزیع، چاپ اول، ۱۳۴۲ ش.
۲. فقه تربیتی، علیرضا اعرافی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ سوم، ۱۳۸۸ ش.
۳. اخلاق اسلامی و کاربست قاعده تسامح در ادله سنن، محمدتقی اسلامی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۰ ش.
۴. آسیب شناخت حدیث، عبدالهادی مسعودی، قم، زائر، دانشکده علوم حدیث، ۱۴۳۱ ق.
۵. روش فهم حدیث، عبدالهادی مسعودی، تهران، سمت، ۱۳۸۴.
۶. مناسبات فقه و اخلاق، محمد هدایتی، تهران، نگاه معاصر، چاپ اول، ۱۳۹۵ ش.
۷. فقه الاخلاق، محمدصادق صدر، ترجمه سیدمحمدرضا حسینی مطلق، قم، محبین، چاپ اول، ۱۳۹۲ ش.
۸. ویژه نامه فقه الاخلاق، میثم قاسمی و همکاران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، انجمن علمی اخلاق حوزه علمیه قم و انجمن علمی دانشجویی اخلاق اسلامی دانشگاه معارف اسلامی.
۹. مناسبات اخلاق و فقه، محمد هدایتی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۲ ش.
۱۰. درآمدی بر فقه اخلاق، امیر غنوی، تهران، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۳ ش.
۱۱. تفاسیر قرآن کریم ذیل آیات اخلاقی.

عنوان درس: روش شناسی تفقه اخلاقی ۲

مقدار ساعت درس: ۳۲ ساعت

نوع درس: نظری

پیش نیاز: روش شناسی تفقه اخلاقی (۱)

هدف: ایجاد توان برای استنباط حکم اخلاقی از قرآن و سیره رفتاری معصومان علیهم السلام.

سرفصل‌ها:

۱. کلیات: مفاهیم (سیره، فقه السیره، تفاوت سیره و سنت و...)، اهمیت و ضرورت، پیشینه، منابع.
۲. مباحث مقدماتی: ادله لزوم تاسی به معصومان و پاسخ به شبهات.
۳. قواعد فهم عمل معصوم:
 - ۳,۱. احراز صدور حدیث؛
 - ۳,۲. تنقیح مدلول روایت؛
 - ۳,۳. نگاه جامع به سیره اخلاقی معصوم؛
 - ۳,۴. توجه به اسباب و حکمت های رفتار متنوع معصومان علیهم السلام از جمله:
 - ۳,۴,۱. تفاوت شرایط محیطی و اجتماعی و مقتضیات زمانی و مکانی؛
 - ۳,۴,۲. تعدد الگوهای رفتاری در عین تساوی ارزشی؛
 - ۳,۴,۳. تفاوت مقام و منزلت؛
 - ۳,۴,۴. تفاوت طاقت و توان؛
 - ۳,۴,۵. تفاوت روحیات؛
 - ۳,۴,۶. تفاوت علاقه‌ها و سلیقه‌ها؛
 - ۳,۴,۷. تفاوت ویژگی‌های جسمی؛
 - ۳,۴,۸. تفاوت سنی.
 - ۳,۵. مراجعه به سخنان معصومان علیهم السلام (تفسیر عمل با کلام)؛
 - ۳,۶. تفسیر عمل متناسب با شخصیت معصوم؛
 - ۳,۷. توجه به احتمال اختصاصی بودن رفتار و عدم امکان تأسی؛
 - ۳,۸. توجه به شرایط تاریخی انجام عمل و فضای تحقق آن.
۴. چالش‌های استنباط حکم اخلاقی از عمل معصوم علیهم السلام:
 - ۴,۱. مخالفت بدوی عمل معصوم علیهم السلام با قرآن، سخن معصوم علیهم السلام، عقل عملی، احکام مسلم اخلاقی، ادله کلامی و باورهای اعتقادی، عرف و دستاوردهای علم تجربی؛
 - ۴,۲. عدم امکان تاسی یا غیرقابل عمل بودن رفتار معصوم علیهم السلام.

تذکر: بخشی از سرفصل‌ها با صلاحدید استاد به پژوهش واگذار می شود.

شیوه ارزیابی:

فعالیت کلاسی	تحقیق	آزمون کتبی	سمینار
۳	۷	۱۰	-

روش تدریس: تلفیقی، (فعالیت استاد و دانش پژوهان) با رویکرد اجتهادی

منبع اصلی:

۱. استنباط حکم اخلاقی از سیره و عمل معصوم علیه السلام، محمد عالمزاده نوری، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۹۲ش.

۲. فقه الاخلاق، محمدصادق صدر، نجف اشرف، هیئة التراث السید الشہید الصدر، ۱۴۳۰ق.

۳. فقه الاخلاق از دیدگاه شیخ انصاری، احمد خاتمی، کنگره جهانی بزرگداشت دویستمین سالگرد شیخ انصاری، چاپ اول، ۱۳۷۴ش.

۴. مناسبات فقه و اخلاق، محمد هدایتی، تهران، نگاه معاصر، چاپ اول، ۱۳۹۵ش.

منبع فرعی:

۱. سیره نبوی، شهید مرتضی مطهری، نشر صدرا، چاپ هفتاد و سوم، ۱۳۹۱ش.

۲. سیری در سیره ائمه اطهار علیهم السلام، شهید مرتضی مطهری، انتشارات صدرا، چاپ شصت و نهم، ۱۳۹۹ش.

۳. سیره معصومان علیهم السلام در کتابهای چهارگانه شیعه، علی اکبر ذاکری (۵ جلد) قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۸ش.

۴. درآمدی بر سبک بندگی، کاظم دلیری، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۹۳ش.

۵. أفعال الرسول و دلالتها على الأحكام الشرعية، محمدسليمان الأشقر، بيروت: مؤسسة الرسالة، ۱۴۱۶ق.

فهرست منابع مهم تفسیری فریقین

(الف) منابع تفسیری شیعی:

۱. مخزن العرفان در تفسیر قرآن، سیده نصرت امین (بانوی اصفهانی)، ناشر: تهران، نهضت زنان ایران، ۱۳۶۱.
۲. تفسیر اهل بیت علیهم السلام، علیرضا برازش، تهران: مؤسسه انتشارات امیرکبیر، ۱۳۹۴ ش.
۳. آلاء الرحمن فی تفسیر القرآن، محمدجواد بلاغی، قم: مکتبه الوجدانی، [بی تا].
۴. تسنیم: تفسیر قرآن کریم، آیت الله عبد الله جوادی آملی، قم: مرکز نشر اسراء، ۱۳۷۸.
۵. مواهب الرحمن فی تفسیر القرآن، سید عبدالاعلی سبزواری، بیروت: مؤسسه اهل البيت علیهم السلام، ۱۴۰۶ ق.
۶. المیزان فی تفسیر القرآن، علامه محمدحسین طباطبایی، بیروت، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، چاپ سوم، ۱۳۹۳.
۷. طبرسی، فضل بن حسن، جوامع الجامع، تصحیح ابوالقاسم گرگی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ ش.
۸. مجمع البیان لعلوم القرآن، فضل بن حسن طبرسی، تحقیق محلاتی و طباطبایی، بیروت: دارالمعرفه، ۱۴۰۶ ق.
۹. التبیان فی تفسیر القرآن، محمد بن حسن طوسی، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۲ ق.
۱۰. الصافی فی تفسیر القرآن، محمدحسن فیض کاشانی، تصحیح الشیخ حسین الاعلمی، بیروت: دارالمرتضی، [بی تا].
۱۱. کنز الدقائق و بحر الغرائب، محمدرضا قمی مشهدی، تحقیق حسین درگاهی، تهران، مؤسسه الطبع والنشر لوزارة الثقافة والارشاد، ۱۴۱۱ ق.
۱۲. تفسیر نمونه، آیت الله ناصر مکارم شیرازی، و دیگران، تهران: دار الکتب الاسلامیه، چاپ سی و یکم، ۱۳۸۶.
۱۳. مناهج البیان فی تفسیر القرآن، محمدباقر ملکی میانجی، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت ارشاد اسلامی، ۱۴۱۴ ق.
۱۴. نفحات الرحمن فی تفسیر القرآن وتبیین الفرقان، محمد نهاوندی، قم: مؤسسه البعثه، ۱۳۸۶ ش.
۱۵. روض الجنان و روح الجنان، ابوالفتح رازی، تصحیح محمد مهدی ناصح و محمدجعفر یاحقی، مشهد، بنیاد پژوهش های اسلامی، ۱۴۰۸ ق.

(ب) منابع تفسیری اهل سنت :

۱. روح المعانی فی تفسیر القرآن العظیم والسبع المثانی، محمود آلوسی، به کوشش محمد حسین العرب، بیروت: دارالفکر، ۱۴۱۷ ق.
۲. جامع البیان عن تأویل آیات القرآن (تفسیر طبری)، محمد ابن جریر، بیروت: [بی تا]، ۱۴۰۸ ق.
۳. التحرير والتنوير، محمدطاهر ابن عاشر، لیبی: الدار التونسیه للنشر، [بی تا].
۴. تفسیر القرآن العظیم، اسماعیل ابن کثیر، بیروت: [بی تا]، ۱۴۰۲ ق.
۵. روح البیان، اسماعیل بن مصطفی بروسوی، بیروت: دار الفکر، ۱۴۲۶ ق.
۶. انوار التنزیل و اسرار التأویل (تفسیر بیضاوی)، عبدالله بن عمر بیضاوی، بیروت: دارالکتب العلمیه، [بی تا].
۷. مفاتیح الغیب (التفسیر الکبیر)، فخرالدین رازی، قم: مرکز نشر مکتب الاعلام الاسلامی، ۱۴۱۱ ق.
۸. تفسیر القرآن الحکیم؛ الشہیر بتفسیر المنار، محمد رشید رضا (منشی المنار)، مصر: دارالمنار، ۱۳۷۳ ق.
۹. الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل و عیون الاقاویل فی وجوه التأویل، جارالله محمود زمخشری، قم: نشر ادب حوزہ، [بی تا].
۱۰. فی ظلال القرآن، سیدقطب، بیروت: دارالشروق، ۱۴۰۲ ق.
۱۱. الدر المنثور فی التفسیر بالمأثور، جلال الدین سیوطی، ضبط النص والتصحیح باشراف دارالفکر، بیروت: دارالفکر، ۱۴۰۹ ق.
۱۲. فتح القدر الجامع بین فتی الروایه والدرايه من علم التفسیر، محمدبن علی شوکانی، دمشق، دار ابن کثیر، ۱۴۱۴ ق.
۱۳. الجامع لأحكام القرآن، محمد قرطبی، القاهرة: دارالکتب العربی، ۱۳۸۷ ق.
۱۴. تفسیر المراغی، احمد بن مصطفی مراغی، بیروت: دارالفکر، ۱۴۲۷ ق.
۱۵. کشف الاسرار وعدة الابرار، ابوالفضل میبدی، تحقیق علی اصغر حکمت، تهران، امیرکبیر، ۱۳۷۱ ش.
۱۶. تفسیر غرائب القرآن و رغائب الفرقان، هامش تفسیر جامع البیان ابن جریر طبری، حسن نیشابوری، بیروت: [بی تا]، ۱۴۰۸ ق.
۱۷. التفسیر المنیر فی العقیده و الشریعه و المنهج، وهبه الزحیلی، بیروت: دارالفکر المعاصر، دمشق، دارالفکر، ۱۴۱۱ ق.